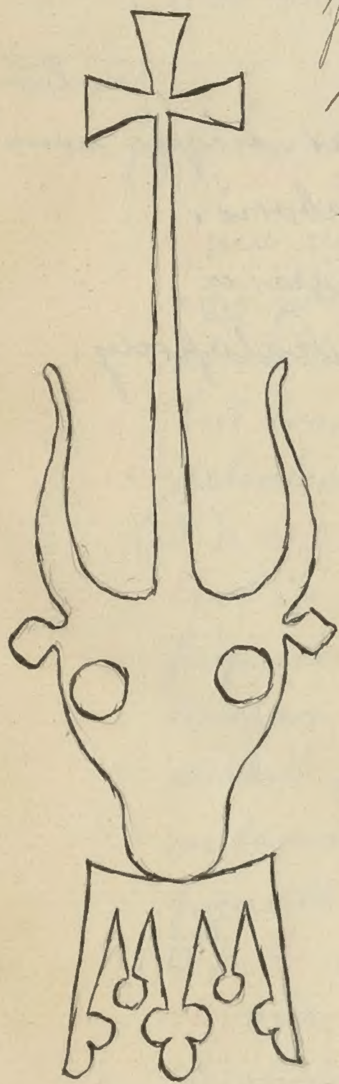
B. II.

B. II.

Rękopis papierowy in 4to, przechowany w bibljotece hr. Wiktora Baworowskiego we Lwowie, pisany cały jedną ręką, obejmuje kart 95, z których atoli siedemnasta jest pusta i dopiero przy oprawie dodana. Oprawa w papier kolorowy szary pochodzi z początku tego wieku, paginacyja świeża. Rękopis pisany czarnym atramentem, nagłówki i inicyjały przez cały rękopis cynobrem. Rękopis dochował się w stanie dość zniszczonym, zwłaszcza pierwsze 26 kart są mocno zniszczone, a wyblakłe dziury pozalepiane kawałkami papieru przy oprawie. Znak wodny przez cały rękopis jednostajny, wyobraża wyobraża głowę wołu z krzyżem między rogami, a u brody wyoróżnioną koronę. Znak ten wskazuje rok 1480.

Pierwszych szesnaście kart obejmuje sumaryjusz zwodu wiślicko-piotrkowskiego z 131 art. złożony. Kończy się ten sumaryjusz na karcie 16 stronicy odwrotnej wyrazami: „Finis libri Polonicalis sequitur." Karta 17 pusta. Na karcie 18 stronicy prawej zaczyna się od góry przedmową i wstępem statutu piotrkowskiego, potem następuje artykuł 113 zwodu Helcla a dalej arbitracyja Jarosława arcybiskupa gnieźnieńskiego w sprawie dziesięcin z r. 1361 a na karcie 20 stronicy odwrotnej u dołu zaczyna się od wyrazów „Capcio benivolencie" przedmowa i artykuły zwodu statutów króla Kazimierza W. w liczbie 151, które się kończą na karcie 71 stronie prawej. Nastę-

pinie idą, statuta krakowsko-warckie z r. 1420 i 1424, zakończone w ten sposób:

„Explicit liber Poloniei juris millesimo CCCC sep-„ tuagesimo octavo, in octava Epiphanie, et infra se„ cuntur Iura Iudeorum privilegio approbata pro toto „ regno Polonie et cetera."

Dalej następują artykuły przywileju żydowskiego króla Kazimierza Wielkiego, potem statut piotrkowski króla Kazimierza Jagiellończyka z r. 1447.

Na stronie głównej karty 95 przyklejonej do okładki zakończenie cynobrem:

„Verba scribentis perpendat lingua legentis,
ut ipsum corrigat, non ut vituperando legat,
Quicque legit, videat, emendat singula si scit,
si nescit, taceat ac ita stare sinat.
Nomen scriptoris tu qui noscere velis,
Ma. imprimatur. thi. sibi addatur. as. sicque nominatur.
Finis adest operis, mercedem posco laboris.

Poniżej notatki z XVI wieku wskazujące, iż rękopis ten pochodzi ex libris Ioannis Skalapsky.

Sequitur reistrum et primo de constitucionibus capitulum primum. [1, a.

(1). Cum omnis etc. Constitucio non respicit preterita, sed presencia et futura. Reus non parans in iudicio pro hereditate obligata, actor hereditatem lucrabitur, peccunia nichilominus restituta.

(2). De granicijs capitulum.

Crebra altricacione etc. Hereditates invicem concurentes vel convenientes aliquo fluvio mediante, si idem fluvius omnisso primo meatu suo diuertit per alium locum fluxum suum, primus pro granicijs est habendus.

(3). De expedicione.

Ius militale etc. Quilibet in expedicione . . . . simplex se sub vexillo per ipsum . . . . collocare et ordinare tenetur.

(4). De conuicto in iudicio.

Quia victus etc. Conuictus in iudicio non potest recedere, nisi victorj fideiubeat amissum vel satisfaciat, alias aduersario ligatus traditur, qui si effugierit a captiuitate detentoris, erit liber et solutus preter furtum. [1, b.

(5). De pigneribus.

Ut in rapinis etc. Quilibet iudex pigneracione penarum recepta, in estiuo tempore duabus septimanis et yemali tempore diebus octo tenetur illibata conseruare alias valorem pigneris dampnum passo cum pena pyanth cra persoluat, quod suo iuramento comprobabit.

(6). De sigillo filiorum.

Quia filij etc. filij viuente patre sigillo proprio non vtantur.

(7). De scultetis

Quia omni etc. Sculteti tam spiritualium quam secularium persone . . . .

ire tenentur.

(8). De procuratoribus cleri....

Cum nullus etc. Clerici de bonis pa-
ternalibus ad expedicionem seruire aut
possessiones dimitere proximis tenentur, alias
rex bona ipsorum obtinebit. Clerici et spiri-
tuales ad expedicionem tenentur transmittere. [2, a.

(9). De procuratoribus.

Ut dominarum etc. Domina aut virgo cit-
tans vel cittata coram officiali pro-
curatori, cui placebit, causam potest delegare.

(10). Capitulum patet de locis et procuratoribus.

Quia quilibet etc. Cittans vel cittatus
potest habere suum aduocatum uel procuratorem.

(11). Capitulum patet.

Quia ex multiplicitate etc. Unus generalis
iudex in qualibet terra haberi debet, qui in curia
regis ecciam iudicabit, dum in iurisdicione dominus
rex comorabitur, hereditarias questiones iu-
..........t in curia nisi in presencia vel
.......sex barronum.

(12). Capitulum.

Item ut palatini etc. Quilibet in suo
palatinatu vno iudice debet contentari.

(13). De hora iudicandi.

PRima (s) consuetudine etc. iudicia exerceri
non debent nisi mane et usque ad horam no- [2, b.
nam, et que primo die non poterint expediri
in crastinum prorogabuntur. Ecciam scriptor sub
priuacione officij litigantes secundum ordinem mini-
sterialem vocando nominabit et pars vice tercia
proclamata per ministerialem, si absens fuerit
iudice surgere volente, ob contumaciam condem-
netur. Item partes ad locum audiencie accedere
non presumant, nisi ad petendum citacionem
vel de speciali iudicum licencia et mandato
alias pena pyathnadzescra puniatur.

(14). De citacionibus.

Quoniam ex modo cittacionis etc. ministerialis

cūm litera cittatoria, in qūa caūsa ex-
primitūr, pro qūa cittatūr, cūm ad . . . .
pro cūlpa domini villanus inopūe . . . .
debet, et e converso pro cūlpa dursthonis . . .
non vexetūr, nisi omnes sint cūlpabiles, tūnc
cittacionem poterit facere generalem, alias pena pyath-
nadzyescza pūniatūr.

(15). De eodem. |
Preterea etc. Cittati inopinate in cūria [3, a.
regis vel in iūdicio, vbi iūdiciūm celebratūr,
respondere nisi deliberate non tenetūr, sed per
iūdicem si pro maiori caūsa XL marc. ter-
minūs triūm septimanarūm eisdem assignetūr;
si pro minorj debito aūt iniūria verbali in crastinūm
terminūs.

(16). De ministeriali adūstione.
Flebili qūerela etc. Ministeriales sūb pena
officij et spoliacione bonorūm et facie adūstione
absqūe mandato iūdicis milites aūt villas re-
ligiosorūm vexaciones, aūt contra ipsos cittacionem
facere non presūmant.

(17). De caūsa fratris aūt familiaris.
Plerūmqūe etc. Propter caūsam consangui-
nei aūt familiaris, dominūs cūm clamore et
violenti strepitū ad iūdiciūm veniens, pena pyath-
nadzesthza pūniatūr.

(18). De rigore.
Contingit etc. Cittans pro facto cri-
minali coram regia maiestate respondebit
mandato sūi domini sūperiorūm non obstante |
cūm facta tenet tantūmmodo sūos actores, et [3, b.
secūndūm canones monicio in delictis non ven-
dicat sibi locūm.

(19). De recenti cittacione.
Possibilitas racionis etc. Nūllūs debet
cittare, nisi per ministerialem, nisi pro
crimine recenti in cūria vel iūdicio commisso,
tūnc per familiarem aūt protalanūm citarj
poterit absqūe pena.

(20). De citacione [illegible].
Preterea quicunque etc. Procurans
citacionem contra quemcunque sine legiti„
mo rectore, penam fyathnadzcza soluere tenetur.

(21). De absencia in [illegible].
Item statŭimŭs etc. Si quis citatus
pro hereditate in iudicio opponit, quod conco„
des eiŭsdem hereditatis sint in remotis, ob quod
dicit se non teneri respondere. Iudex precipere
debet per ministerialem circa parrochiam vero
aut aliŭm locŭm eminentem tribus vicibus
proclamare, certŭm locŭm et terminŭm absenti assi„
gnando, quo non parente ad diffinicionem
caŭse licite procedatŭr. [4, a.

(22). De contŭmacia.
Experiencia nos docŭit etc. Pro contŭma„
cia domini pŭnienda ministerialis in dŭobŭs
eŭndem bobŭs inpignorare, kmethonem vero,
qŭotqŭot sŭnt contŭmaces, qŭemlibet in vno boŭe impi„
gnerare poterit, et id ad secŭndam contŭmaciam est obser„
ŭandŭm. Pro tercia aŭtem contŭmax caŭsam ammittat.

(23). De repercŭssione pigneris et denega„
cione eorŭndem.
Item repercŭciens pignera sŭpradicta
pena fyathnadzescza pŭniatŭr.
Item pignera denegata nichilominus
uel violenter repercŭssa ŭel ablata pena
tyednadzesanth nostre camere applicanda
restitŭetŭr tali teneatŭr.

(24). De pena in iudicem pignerantem.
Preterea etc. Ad pigneracionem satisfacien„
dam iŭdex non plŭres qŭam dŭos fami„
liares ministeriali transmittere non presŭmat;
qŭod si contra fecerit, iŭdex ablata domino ville
ad fideiŭssoriam restitŭat et dimittat, terminŭm
eisdem ad ostendendŭm sŭam innocenciam
assignando. Qŭi si innocenciam sŭam expŭrga„ [4, b.
bŭnt, iŭdex inpignerabitŭr demandans a qŭalibet
persona penam fyathnadzecza domino ville noŭerit

se incursurum.

(25). Articuli XXVI.

Preterea pena etc. in quatuor casibus pena syedmdzesanth XIIII marcarum camere regie est applicanda. Primus ~~inde~~ incendij domus, horej et secundus violencia in strata publica, tercium iudicium violans et gladium evaginans, quartus cum reus per rebellionem de iudicio discesserit actori caucionem fideiussoria non prestita.

(26). Reus pena boum punitur.

Actor procurat etc. Contumacia actoris cum sit maior, causam ammittat rei vero boum duorum pena est mulctanda.

(27). De causis hereditarijs.

Licet in plerisque etc. Pro hereditatoria (s) questione reus primo, secundo et tercio cittatus, non comparans (s) actor mittitur in possessionem et reus decernatur et pronuncietur ab omni iure cecidisse, pro debito vero [5, a.
et rebus obligatis reus premisso modo cittatus, causam ammittat et actor eadem distrahendi et alienandi habebit facultatem et quid vltra excreuerit, actor reo restituat vicexuersa.

(28). De probacionibus.

Preterea etc. Accusatus de violencii perditorem testibus convincitur alias proprio iuramento se poterit expurgare.

(29). De ffurto.

Item si aliqui etc. De furto acusatum infra annum habebit evocandi facultatem.

(30). De presta panni.

Finem littibus etc. Cuius pannos aut merces terrigene ad prestam comodans, per testes comprobabit et debitum iudici aliter obtinebit alias reus proprio iuramento ab impeticione agentis absoluatur.

(31). De probacione nobilitati.

Nobilitas et (s) stirpe etc. Nobilitatem

probare debens, sex testes producere debet, duos de sua communi genealogia, duos ab ‖ avo patris, duos ultimos de matre. [5, 6.

(32). De inicio litis.
Accepimus etc. Qui ex inicio alterius vul- nerati aliquam vitam defendendo wlne- rauerit, hoc si poterit probabit, alias wlnerator proprio iuramento wlnera optinebit purgare.

(33). De furto apum.
Item Petrus etc. Accusatur de furto apum uel mellificiorum et negans si bone fame fuerit alias proprio iuramento poterit se ex=(s).

(34). De violencia domus.
Preterea Petrus etc. Invadens domum manu armata alterius et wlnerans matrem, sororem uel filios heredis, licet per ministe- rialem approbare non poterit, nichilominus appro- babit per alios testes et vim faciens wlnera sua, si que continget, omnino perdet (s).

(35). De testibus obieccione.
Per experienciam etc. Producendi^ti (s) testes si testibus excommunicacio obicitur, si habet alios, poterit nominare; si alios habere non ‖ poterit excommunicati debet fideiussoriam in- ponere, ut testes ad subveniendum veritati non opprimantur absoluet, quod si denegauerit testes predicti ad testimonium admittantur. [6, a.

(36). De testibus.
Conradus etc. patruus aut compater alias ami- cabilis compositor existens ad iuramentum admitti debet, si in nominacione testium consanguinitas obiecta non fuerit.

(37). De prescripcione annorum et hereditatum.
Cum prescripcio etc. Paciens aliquem tres annos et tres menses tempore pacis et concordie ali- quam hereditatem pacifice et quiete possidere ab omni iure eiusdem hereditatis senciat se rece- cidisse.

(38). [illegible]

Sin autem etc. obligatam hereditatem pro„
ximior etc. XV annos redimere poterit, si cir„
ca parrochiam aut in colloquio generali quod
testanter aliquociens per amicum, quod predic„
te hereditates in tanta peccunia sunt uel est
obligata.|| [6, b.

(39). Maritate prescripcio.

Si vero etc. mulier maritata habens ius quot„
cumque uel racione dotis ad aliquam heredi„
tatem, infra decem annos questionem incho„
are tenetur pro eadem; negliens ab omni iure
cecidisse se cognoscat.

(40). De vidua.

Uidua infra sex annos similiter, si voluerit,
questionem inchoabit, et hoc tempore pacis et
concordie locum obtinebit alias non.

(41). De sepibus.

Franciscus etc. paciens sepes facere vicinum
infra duos annos, cum ipso in eadem heredita„
te habitans et non procurans ad causam, pre„
scripcio eidem duorum annorum obest.

(42). De orphana Lucie.

Franciscus etc. tutor tradens orphanam ma„
rito et eidem partem pro dote assignans, si pro
residuo infra tres annos et tres menses existens
cum viro non prouocauerit, deinceps tutuorj (s)
questionem mouere ~~et~~ non poterit. || [7, a.

(43). De hereditate vendita.

Franciscus vendidit etc. hereditatem. Vendens
per tres annos et tres menses emptorem non pro„
uocans hereditatem perdit, licet quod per em„
torem sibi non fuerit satisfactum.

(44). De tritico comodato.

Franciscus Gregorio etc. Mutuans alicui triti„
cum quatuor annos tacens, silencium perpe„
tuum obtinebit pro eodem.

(45). De pamyathne.

Licet pro redimenda etc. Iudex in magnis
causis vel hereditatorijs in quatuor grossis
tantum pamyathne debet contentari, ni ni„

noribus vero tantummodo duos grossos exigen-
di habeat facultatem et refricare.

(46). De impotendi refricci.

Quamvis negocia etc. Fratres divisi existen-
tes, si aliquis causam ammittit, iudice sen-
tenciam proferente similiter eandem sentenciam
infringere non poterit neque causam. ‖

(47). [illegible]   [7, b.

Nagvod etc. Vicini tenentur fures insequi ipso-
rum consodalem, alias dampnum facienti ex-
solvant.

(48). D[illegible]

Petrus conquestus etc. Vulneratus infra annum
proprio iuramento mettercius vulnera tenebitur
approbare.

(49). De approbacionibus.

Petrus agebat etc. Asserens se iniuste esse accu-
satum condempnatum, statim iudicem debet pro-
vocare alias naganyer, quod si non fecerit, sen-
tencia transibit in rem iudicatam.

(50). Prescripcio.

Falco pro hereditate etc. Senior frater negliens
perscriptionem, iunior eam non poterit suscitare.

(51). De molendinatore. ‖

Franciscus, Falco etc. Cum communi molendi-   [8, a.
natore aut servitore unus frater se poterit pro in-
iuria coram electo iudice iudicare, licet alii
fratres indivisi cum eodem hoc fieri nollent et con-
tradicerent.

(52). De puszczyna.

Abusiva etc. Derelicta sive puszczyna kmetonum
dominis non debent neque promovere, sed ad proxi-
mi[illegible], qui eciam de derelictis eccle-
sie parochialis pro [illegible] marcam debent comperare.

(53). [illegible]

[illegible] deponit etc. [illegible]
[illegible], ipsum infra [illegible] ser-
vire [illegible], qui si [illegible] restituat,
[illegible] amicabiliter componat.

(54). [illegible]

Licet antiquitus etc. Kmetho kmethonem occidens, ei, cui ius persuaserit, quatuor marcas ‖ racione pene, [8, b
proximioribus autem racione homicidij sex exsoluere sit astrictus.

(55). De homicidio.

Item si duo etc. Vbi plures de homicidio accusantur, tantummodo per iuramentum actoris vnus debet condemnari et presentari, reliqui per testes se poterint expurgare.

(56). De casuali homicidio.

Item quicumque morte etc. Qui casualiter moritur, pro ipso questio capitis non debet intentarj; ubi est dubium de homicidio, proximiores dum poterint, causam prosequentur.

(57). Miles de homicidio.

Ut violentorum etc. Miles occidens militem XL marcas exsoluat, pro mutilacione membri XXX, et pro simplici vlnere XV marcas expagabit.

(58). De eodem.

Laurencius conqueritur etc. Interficiens matrem alicuius illegitimam, eidem ‖ obiecto non prodest, [9, a.
sed ad soluendum caput debet condemnari.

(59). De ministerialis officio circa occisum.

Consuetudine iniquissima etc. Ministerialis occisum in via spoliare non debet, sed de grosso debet contentarj, donec de homicidio questio sit finita.

(60). Depascentes semina.

Ut quilibet etc. depascentes semina alterius pro quolibet iumento uel peccore vnam quartam exsoluere teneantur.

(61). Pro depastis frumentis.

Ad euitandum etc. Passus dampnum depastare frumentorum, iumenta vel peccora per noctem reseruans, ad proximiorem curiam castellanie depellere teneatur.

(62). De iure competenti.

Volumus etc. Agens iure Theutunico contra reum, eodem iure reo respondere non tenetur; sed si reus voluerit, coram iudice competenti contra ipsum agitabit.

(63). De incendarijs capitulum. ‖

Ex lege infrascripta etc. De crimine incendij accusati, iure Sudentis aut Theutunico in villis non poterint se excusare, sed iure Polonico coram iudice competenti tenebuntur respondere. [9, b.

(64). De stupratoribus.

Severa etc. Deflorantes virgines et stuprantes mulieres violenter, si fuerit proclamatum, in iure Theutunico se non poterunt tueri, sed iure Polonico tenebuntur respondere.

(65). De sentencia et in iudicio [illegible].

Cum secundum patrum etc. Ille ammittit privilegij auctoritatem, qui eo non vtitur in concessa potestate, prout ius habens Theutunicum et non vtens eo, ammittit ipsum.

(66). De eo, qui iure suo non vtitur.

Statuimus etc. Sciens priuilegium alterius et contra hoc in iudicium prouocans, sexagenam ammittit; si iurauerit, se nesciuisse, reum fore priuilegiatum, erit liber.

(67). Vnus kmetho, non recedat filius.

Cum ex separacione etc. Plures kmethones || de vna villa ad aliam recedere non possunt, nisi ad decimum vnus, preter domini voluntatem, nisi in casibus hic eciam exceptis. Item dominus ville si violenter oppresserit vxorem kmethonis aut filiam; sed dum kmethones racione culpe domini sui excommunicantur; tercio dum inpignerantur kmethones domini sui delicti racione, ne dum vnus, sed omnes surgere possunt. Quarto ut infra. [10, a.

(68). Prescripcio puerorum.

Si mulier etc. Pueri non habentes etatem contra iniuriantes agitare poterunt, cum ad annos peruenerint, et excepcio prescripcionis eis opponi non poterit, nisi post annos fuerint negligentes.

(69). De bona presumpcione.

Ut viri famosi etc. Propter bonam presumpcionem alicuius viri licet de furto aut latrocinio accusetur, proprio iuramento poterit se expurgare.

(70). De receptis.

Egidius etc. Sine voluntate recipiens res alicuius, si partem negauerit se || recepisse, necesse super rebus receptis iuramento comprobabit. [10, b.

(71). De equo mortuo.

Item Egidius etc. [illegible] a cive vicini, si

prestauerit, quod incitacione eiusdem vicini lesuram habuerit, vulnera obtinebit; alias vicinus per iura- mentum se expurgabit.

(72). De cautela.
Querela etc. Prestans occasionem vel paramenthum vulnerato, ad vulnera debet condempnari.

(73). De oue non appulsa.
Preterea etc. Si pastor inculpatur pro aliquo pecude, quod ipsum deperdiderit, ad villam non reducens, pastor iurabit, quod ipsum ad villam appulisset.

(74). De ludo taxillorum.
Ut noxius etc. Parentes non tenentur pro ipsorum filio ad pecunie delusse satisfactionem. Idem dicimus de || [11, a.
Iudeis et quolibet contractu inito per filium.

(75). De ludo ad prestam.
Ad precludendum etc. Ludens ad prestam, si victus fuerit, ad satisfactionem victori non tenetur, nec ipsum poterit ammonere; quod si fecerit, pena pyathnadres- cza puniatur.

(76). De bellatoribus.
Expedit reipublice etc. Ad expedicionem transeuntibus in prato stacionem aut in villis facere non debent, nisi in campo, nec rapinas comittere, nisi pabulum mo- derate pro equis.

(77). De diuisione filiorum cum patre.
Ex communi etc. Filij post mortem matris non pe- tant a patre porcionem, antequam ad se cundas nupcias non conuolabit, nisi fortasse hereditatum et bonorum fierit dissipator.

(78). De profugis furta comittentibus.
Sepius contingit etc. Profugi vel furta comittentes, licet gracie regie restaurantur, nichilominus de co- missis tenentur respondere et satisfacere pro comissis || [11, b.
nec post hoc in sublimitate honoris boni poterint ad- equari.

(79). De Iudeys et vsuris.
Cum vsurarum etc. Iudey pro debito principali et vsura ad iudicium prouocantes infra duos annos predictis vsuram acrescentem comittere debent tan- tum de principali et de vsura infra predictum tem-

fuis ante fuerint contenti.

(80). De quercu incisa.

Quantum etc. incidens quercum alienam, pena illi VIII. gr. soluat, in cuius dominio est incisa.

(81). De frumentis subtractis.

Et licet etc. De nocte recipiens frumenta alterius, si per defensorem vulneratus fuerit vel occisus, penam non incidet defensoris, si vero vulneraverit vel occiderit frumentorum defensorem, leso vulnera et pueris caput soluere sit astrictus.

(82). De vituperio matris.

Quoniam omnes etc. Si nobilis nobili improperaverit, ipsum filium meretricis || asserendo et non revocat [12, a.
neque negat, XL. marcas et si ipsum occidisset non erit [illegible] se incursurum.

(83). De revocacione.

Idem dicimus etc. Revocando debet dicere, idipsum sum locutus, mentitus sum sicut canis.

(84). De vulneribus nobilium.

In percussionibus etc. Si nobilis nobili plagam intulerit ad sanguinis effusionem, vulnera probata eidem exsoluat cum pena fya[cza].

(85). De vulneribus kmetonum.

Ut plerumque etc. Pro vulneribus kmethonum aut enormi percussione, leso due partes et tercia iudicio, vbi causa agitatur, debet assignari.

(86). De plantacione pomerij.

Statuimus etc. kmetho plantans vel pomerium ha„ cuius medietatem in terra, cum recedit, dimittere teneatur, sub pena fyath[cza].

(87). De parricidio.

Et licet etc. Parricidium committens aut proximum occidens, in hereditate ipsum sustinere non debent. || [12, b.

(88). De bobus violenter.

Item si quis etc. Recipiens boves alicuius violenter, pro qualibet [illegible] cum pena XV denariorum parte et eciam iudicio exsoluere tenetur.

(89). De re aliena capitulum.

Cum alicuius etc. Recipiens aliquam rem alicuius violenter, cum pena fyathnadzyesthia restituere tenetur.

(90). De agris violenter seminatis.
Si aliquis etc. Seminans agros alicuius, semine ca-
reat cum pena pyathcza nuncupata.
(91). De ffeno.
Item pro curu ffeni etc. pena XV et tres gr. Item
pro capa cuiuscumque grani VI marce iudicio
et dampnum passo XV.
(92). De appellacionibus.
Cum aliquis etc. Arguens senenciam castellani
Crac. pelles ermelinas et palatino mustellinas, vt
ibi infra hi...
a. (93). De ffilio lusore.
Filius etc. Si globizando aut taxillos ludendo a-
licuius filius aliquid perdiderit, in ipsius partem
computabitur, cum ad diuisionem venerit cum fra-
tribus. || [13, a.
(94). De vulnere militis.
Militi etc. Kmetho vulnerans militem decem mar-
cas eidem exsoluat cum pena pyathnadzyercza.
(95). De euictore capitulum.
Martoldus etc. Inculpatus pro prato, quod ip-
sum falca...... cionem, si poterit, comprobabit.
(96). De eo, dum quis in ioco vulnerat.
Item Bertoldus etc. Confitens se in ioco aliquem
in ioco (s) vulnerasse aut ludo, ad satisfactionem
est condempnandus.
(97). De fideiusore peccunii
Nicolaus etc. ffideiussor asserens per principa-
lem debitorem debitum esse persolutum, ad pro-
bandum admittetur.
(98). De dote et donacione.
12, b. Statuimus etc. Vxor marito mortuo circa do-
nacionem et dotem remanebit.
(99). De eodem.
Item statuimus etc. Assignacio dotis in parata
peccunia facta in presencia amicorum valet. || [13, b.
(100). De violacione strate publice.
Martinus conqueritur etc. Violator strate publice
cum duodecim testibus tenetur se expurgare.
(101). De re inventa.

Item karissimis etc. Inculpatus pro invencione rei cuius re . . . . ento se expurgabit.

(102). De arbore pomifera.

Statuimus etc. Succidens arborem pomiferam aut fructiferam XII, ne pena XV exsoluere sit astrictus.

(103). De servi expurgacione contra dominum.

Preterea etc. Cum mercedarius aut familiaris per dominum inculpatur servus, debet se cum sex testibus expurgare.

(104). De empcione sculteciei.

Cum ex[illegible] etc. Sculteciam nullus potest emere preter domini ville voluntatem.

(105). De divisione.

Cum omnis etc. Divisio facta coram amicis ligat, licet ad noticiam principis non || fuerit aducta, si per tres annos et tres menses perdurabit. [14,a.

(106). De prescripcione (s) annuali super furto.

Cum furta etc. Si aliquis infra unum annum de furto aut latrocinio per vicinum eiusdem ville vel parochie non accusatur, prescriptio annualis contra agentem procedit; si autem sunt distantes non quam triennali prescripcione poterit evadere accusatus.

(107). De pueris indicilatis.

Si quicumque etc. Indicilati super aliquiis annis per iudicem, prescriptionem predictorum annorum actori obicere non possunt.

(108). De prescripcione maritalium viduarum.

Cum realis etc. Viduis et maritalis prescripcio communis non obest, sed suis prescripcionibus utantur, ut ibidem infra est descriptum.

(109). De [illegible].

Ut viri famosi etc. Si aliquis, cui alias questio furti aut latrocinio moda non fuit, accusetur propter bonam presumpcionem, proprio iuramento se expurgabit. || [14,b.

(110). De [illegible].

Ut extimpsimus etc. Agenti pro capite hominis cuiuscumque, obicitur exceptio triennalis.

(111). De correccione sentencie.

Cvm in causarum etc. Cum in penis paritas ha-
berj debet, consuetum est, redarguens sentenciam iudi-
cis pro pellibus mardurinis tres marcas eidem incur-
rit; si sentenciam suam aprobauerit fore iustam; si
vero vinceretur, tres marcas cum pena pyathnadzyercze
suffusus rubore restituat viceuersa ... gij.

(112). Iudex quando non potest redargui.

Addicientes etc. In presencia regis aut in collo-
quio generali, palatinis, barronibus presidentibus, iudex
de malo iudicio non potest redar.

(113). Wstecz.

Addicientes etc. Recipiens wstecz ad iudicem,
cum recordatur, cognoscere tenatur.

(114). Iudicem sex testibus paribus dignitate.

4,a. Statuimus etc. Si quis redarguerit sentenciam
iudicis, iudex per suos || collegas se expurgabit. [15, a.
Si vero voluerit ipsum de falso actoris (s) approbare,
per sex testes hoc facere debebit similis dignitate
et status, cuius noscitur fore iudex.

(115). De pellendis pigneracyis.

Ubi curie etc. Pignera recepta ad curiam castel-
lani aut palatini licite pelli possunt. Vbi curie rega-
les sunt remote, officiales palatini instituunt et
pro eisdem penarium (s) volucrum vel capitum tollunt.

(116). De moneta.

Cvm sub vno etc. Vnum ius et moneta in toto
regno haberi debet, ne sit sicut monstrum.

(117). De seruicio militum.

Sed quia etc. In armis quilibet miles secun-
dum posse aut quantitatem ... orum suorum et (s)
rempublicam debet de armatis hominibus deseruire.

(118). De prescriptione consanguineorum.

De cetero etc. Tutor puerorum hereditatem || [15, b.
contra euntem hereditatem consanguineij infra
tres annos et tres menses agant alias prescriptio eis
.... abit.

,b. (119). De tutoribus puerorum.

Cvm pater etc. Tutor puerorum hereditatem ipso-
rum vendere aut limitare nec perdere non poterit,

nec pueri etatem non habentes respondere tenen-
tur, nisi in certibus, ut infra.

(120). De tutoribus.

Multociens etc. Tutores puerorum cum ad annos
pervenerint, de nulla racionem facere tenentur, ni-
si de census et iumentis.

(121). De dote puellarum.

Statuimus etc. Pater filiam aut frater sororem
secundum quantitatem possessionum et secundum
statutum dotare debent.

(122). De raptoribus et oppressionibus virginum.

Statuimus. Virginis raptor violentus vel op-
pressor in gracia eius et am . . . . . existat; filia
se procurans rapi absque voluntate parentum
dotem amittit.

(123). De oppressionibus.

Quicumque etc. Opprimens virginem aut [16, a.
quamcumque mulierem violenter, si proclamave-
rit, in gracia eius aut amicorum existat.

(124.) De perpetuo infame habendo.

Statuendo etc. Accusatus tribus vicibus de fur-
to un . . . . . . o et iudicio convictus, infam . .
. . . . debet remanere.

(125). De iumentis occisis.

Statuimus etc. Occidens indomitum iumen-
tum tres marcas, poledrum tres marce (!) damp-
num passo persolvat.

(126). De limitibus.

Statuimus etc. Habens limittes ac alterius
silvam incidens, potest impignerari secundum quod
infra.

(127). De pascendis indomitis.

Statuimus etc. Conservans iumenta indomita
a festo sancti Adalberti usque ad festum sancti
Michaelis absque nocumento alterius pascere tene-
tur alias solva (!) damnum passo prout infra.

(128). De scrophis pellendis. [16, b.

Statuimus etc. Silvam vel mericam habens a
se distantem, scrophas ad ipsam mittere vel pellere
non potest, nisi via prout infra.

(129) De profugis et ...is d..ni...
Quod si .... etc. profugo episcopus uel pa-
.... uorum mencium dare pote-
rit ..... alat innocenciam suam expurgare.
(130). De Kmethonibus fugitiuis.
Preterea etc. Kmetho fugiens absque culpa do-
mini sui, nullum ius consequitur, nisi terestre.
(131). De Iudeorum vsura.
Porro etc. Iudey super literas peccunias prestare
non debent, sed super pignus poterint mutuare.
Finis libri Polonicalis sequitur.

[17, a, b, vacat.

IN nomine Domini amen. Quia scriptura testante [18, a.
omnis ethas ab adolescencia fit promptior ad malum
et omnis creatura consistat sub ..cio, naturaque hu-
mana facilius habitur ad delicta, sic eciam quod
vicia multetur, quamuis domino disponente sibi iudi-
ci debent fore iudici, modesti, iusti et pacifici, effrena-
ta quia cupiditas nisi iusticie conatus subvertat,
tun... facto concordia et pax inter homines deperi-
ret, summum bonum in hac vita est, iusticiam cole-
re et vniacuique, quot suum est, tribuere, et preter hoc
conditor statum seu constitucio ut humana coarcea-
tur audacior, et inter improbos innocencia securitate
letetur. Liber statutorum et iurium
Kazimirus dei gracia rex Polonie etc. Significa-
mus, quomodo cupientes, ut subiecti in regno nostro
degentes, presertim in regno Polonie et terris, cuius-
cumque status et condicionis existant, honeste vi-
uant, alter alterum non ledat et ius vniacuique tri-
buatur: preterea de consilio venerabilis in christo
patris, domini Iaroslai, sancte Gnesnensis ecclesie
archiepiscopus (s) necnon prelatorum,|| palatinorum, [18, b.
barronum et vniuersorum nobilium nostrorum de ter-
ra Polonie ad perpetuam rei memoriam statuta edi-
dimus infrascripta, volentes ut ipsa statuta in pre-
dicta terra Polonie ab omnibus obseruentur, sicut
nostram indignacionem et penas contentas in illis

valiint et uspiunt cuitare. Convenitur etenim ple„
nioque iudicio parciorum .... non tumus co„
ta delictorum prohibicione contenti, sed eciam ut
penam delinquentibus imponamus. Introduccio.
In concipiendis igitur et ferendis sentencijs solum„
modo habentes deum pre oculis, ne velut fame sue
prodigi et persecutores contra eorum consciencia m
et honorem iusticiam ledant aut per fraudes alicui
parti procedant in grauamen, statuimus, ut si ali„
quis iudex ordinarius ut (s) delegatus, timore dei
postposito ubique senteniciauerit contra aliquem clien„
tulum et alteri parti ipsum condemnando super here„
ditate aut alia re certa in iudicium deducta, et
propter hoc pars dampnata ad superiorem appellat,
et quia moris est in iudicio polonicali, quod iudex
a q. . . . . . us sentencia per partem impugna„
tur, non prius assignetur (s) ‖ sibi, ut in penis pari„ [19, a.
litas habeatur, si idem iudex vincatur per par„
tem condempnatam, pelles aut tres marcas recep„
tas, prout supra cum pena pyathna . . . . . a
suffusus rubore suo aduersario restituat . . . . ad
superiorem in falsa pronunciacione e. . cauit.
Inscripcio et statu . . . . . m litiuam ecclesiam.
. . . . videncia sancte Gneznensis etc.
/: następuje arbitracyja arcybisku„
pa gnieźnień. między Kazimirzem królem pol„
skim a Bodzantą bis. krakowskim o inter„
dyktach i dziesięcinie, z czterech artykułów zło„
żona, bez dokończenia, potem na str. [20, b
u dołu następuje : Capcio benivolencie :/

[20, b.]

Captacio benivolencie.

Non debet reprehensibile nec (que) mirum iudicari, si se-
cundum temporum varietatem, consuetudines et ~~statuta~~
[21, a.] humana [varientur, cum cuilibet (virorum) non sufficiat ~~virium~~ [facta
fortitudine pollere vel armorum pulchritudine esse or- x) [cum]
natum, si moribus et statutis x) non fuerit decoratus.
Et ob hoc nos Kazimirus dei gracia rex Polonie, una
cum baronibus nostris, nutu et voluntate Dei conside-
rantes, quod iuxta temporum antiquitatem, in terris
dominio nostro subiectis plerumque ~~cause in iudicijs~~ non
uniformiter, sed secundum capitum ~~seu animarum~~
~~diversi~~tatem, quamvis super uno et eodem ~~facto va-~~
~~rie et diversimode~~ deciduntur et diffiniuntur, ex
qua varietate questiones seu cause plerumque ~~pro~~
multiplices vexaciones remanent quodammodo im-
mortales, ~~quapropter~~ (unde) ad laudem ~~dei~~ omnipotentis ~~domini~~, eius
matris beate ~~virginis~~ Marie (et) tociusque curie celestis, [~~et ad pro-~~ [ad honorem]
~~fectum~~, commodum (que) et utilitatem nostrorum sub-
ditorum, decrevimus predictorum iudiciorum seu
causarum decidere et evellere varietatem, volen-
tes et statuentes, quod deinceps perpetuis temporibus
iuxta infrascripta dumtaxat statuta omnes et sin-
guli iudices terrarum nostrarum [debeant] et [tene-
antur] iudicare ~~et~~ (ac) eadem statuta districte et fir-
miter observare.

De constitucionibus Ca[m].

1. (1). Cum omnes constituciones et statuta ~~leges~~ impo-
[21, b.] nant (ur) rebus et negocijs futuris et non preteritis, volumus,
ut [omnes] [nostre] [constituciones], ~~edite~~ nunc in collo-
quio generali in Wislicie, non respiciant preterita, sed [edite]
(2). tantummodo presencia et futura. [Unde si quis ci- [De reo et adversario]
tat ad iudicium aliquem pro hereditate (pro) ~~vel~~ pecunia
obligata et ipsum ad iudicium evocat, extunc ~~si re-~~
~~us in termino~~ peremptorio non ~~paruerit, actor lucra-~~
~~bitur~~ nominatam hereditatem, ~~pecunia res nihilo-~~
minus restituta.

De graniciis flumine relictis (?)

2. (3). Orta altercacione inter nostros subditos super li-
mitibus in hereditatibus ipsorum distinguendis, gra-
ves questiones suscitantur, ex quibus expense augen-
tur et labore nimio interdum supponuntur discordan-
tes. Ergo ~~Et~~ quia alvei fluviorum, ut plurimum, inter
hereditates profluencium [unt et] habentur, unde si que vel-

le aut hereditates invicem conveniunt, regio (flumine) ~~fluminis vel~~ ~~rivulo~~ mediante [itaque, quod quelibet hereditas suam ripam [vel rivulo]
teneat ipsius fluminis, ~~ad ipsam piscinam, quod si idem~~
~~fluvius~~ (si, m) omisso primo alveo diuerterit suum meatum
suum defluxum per alia loca non ministerio hominis sed
virtute propria, tunc primus alveus, (qui) ~~ubi~~ antea fuit decur-
sus aque, pro veris limitibus est reputanda et ibidem in
lacu illo de utraque villa homines || inhabitantes faciant
licite suas ~~piscaturas~~. Secus autem dicimus, si fluxus
fluminis a proprio meatu per reparacionem hominis re-
trahatur, ~~tunc~~ [etenim decursu fluminis [pro terminis [tamen] [antiqui]
semper est habendus.

Quilibet sub suo vexillo se collocet.

3. (4). Ius militale. Quidam ex nostris (militibus) ~~nobilibus~~ cum in
castris contra hostes positi fuerint, abiecto omni rubore
cum (nimia) ~~minima~~ strenuitate communicantes, sub nullius
vexillo de nostro exercitu se locare consueverunt, ad hunc
finem, ut machinarum (et) propugnaculorum aut ipsius
exercitus custodiant custent et (in) defensionem, quam ceteri
fratres ipsorum sub certis vexillis locati, ~~secundum~~ (2m) ordi-
nem inter ipsos positum facere consueverunt. Et quia tur-
pis est pars, que suo non congruit universo, ~~statuimus~~,
quod ~~quilibet~~ miles aut simplex ~~sub certo vexillo erecto~~
cum sua statione conquiescat, ~~ubi~~ ingruente necessitate
belli et dimicacionis cum hostibus, sciat capere locum (tutum) ~~certum~~
pro sui vexilli defensione. Aliter volumus, quod
si tales amplius in nostro exercitu [fuerint] [inventi], per
~~sub~~camerarium, sub quo degunt, ~~captivi~~ (vel) captivi no-
bis debebunt (ur) presentari, ut non eorum eidem subca-
merario pro ipsa culpa applicentur. || [22, 6.

Victi in .... trad ......

4. (5). Quia victus victori tenetur satisfacere de evictione
et de iudicio prius non recedere, nisi satis (faciat) ~~dedit~~, in quo
est condempnatus, quidam inopia vel rebellione ducti
recedunt de iudicio condempnati, pro debito nullam sa-
tisfaccionem adversario impendentes. Propter quod vo-
lumus, (quod) ~~ut~~ tales inobedientes de manica ipsorum ~~com-~~
~~modum nec~~ (nullum) reportent. Postquam victi fuerint in iu- [comodum]
dicio; ad manus suorum adversariorum ligati tradan-
tur; et si in captivitate manentes effugerint, a potes-
tate ipsorum sint liberi et soluti ipso facto ~~et omni~~
~~debito, quod tenentur~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~per dampnati solvere [illegible]~~.

De diuisione pignerum.

5. (6). Ut in [illegible] aut in [illegible] [illegible]
[illegible] Cum [illegible] ~~[illegible]~~
~~iudices et~~ eorum officiales, ut ~~[illegible]~~,
cio tempore ~~[illegible]~~ aut pauperes ~~[illegible]~~ impignerarant, sta-
tim [spolia] [illegible] nullam graciam cum impignerata
facientes. Ad [illegible] ~~[illegible]~~ hanc consuetudinem [igitur]
perniciosam et eam ~~amplius~~ seruare nolentes [et prohi- [... plius]
bentes, statuimus, ut si quis iudex, [illegible], castella-
nus aut ipsorum officiales vel maleficiorum iudex, qui
sprawcza dicitur, aut alius quicumque pro penis iu-
dicialibus per eos latis, aut [aliis] excessibus aliquem no- [23, a.
strum terrigenam, diuitem vel pauperem, nobilem vel
simplicem impignerauerint vel [iusserint] [impignerare,]
pignera in equis, pecudibus aut in aliis substancijs
sic recepta non distrahendo vel diuidendo, si fuerit in
estiuo tempore, duabus septimanis integris, si autem
hyemali, octo diebus illibata debent per recipientem
conseruari, siue iuste impignerati fuerint vel indebite ra-
pina per eos commissa. Et si extunc per illum vel illos,
quorum sunt pignora, pro commissis penis non fuerit
illis, qui impignerauerint, satisfactum, vel suam in-
nocenciam non ostenderint, licitum sit pignorantibus
illa distrahere et diuidere pro libera ~~ipsorum~~ volun-
tate. Quod si tales iudices aut ~~alij superius~~ nomi-
nati, eorum auaricie non parcentes, ~~[illegible]~~ predicta
tempora inter se diuiserint aut dissipauerint, aut ~~vel~~ ec-
ciam alienauerint unum animal de predictis, dam-
num ~~[illegible]~~ [illegible] racione animalis deperditi, ~~quod~~
~~[illegible] [illegible]~~ [illegible] cum pena [illegible]
[illegible] tenebuntur resarcire. Hoc statutum (limus) salubre
propter (iudicum et officialem (!)) ~~[illegible]~~ rapinam enormem,
~~[illegible]~~ sepius committunt, ad ipsos et ~~ad vices eorum~~ (iudices [illegible])
~~gerentes~~ extendimus, siue ~~pro~~rogamus. [23, b.

De sigillo filiorum.

6. (7). Quia filij cum parentibus iuris faccione vna perso-
na censentur, [illegible] statuimus, ~~quod~~ ut viuentibus
patribus filij duntaxat sigillo paterno utantur, et
aliud portare vel habere non presumant.

[illegible] omnes ad bellum procedant.

7. (8). Quia vnus, [prescitur] quod omnes tangit, inter
plures diuisum facilius [illegible], [illegible]
[illegible], quod indifferenter omnes [illegible], [illegible]
[illegible] quam [secularium] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
eorum facultatem ad quamlibet expedicionem [illegible]

...um transire teneantur.
Spirituales ad bellum seruiantur.
(9). Cum nullus iure suo debeat defraudari, et quia
plerique ~~clerici nostri~~ regni ~~bona~~ patrimonialia tenen-
tes, ~~de eisdem bonis~~ sub umbra clericali debita nobis
et nostra ~~regno~~ seruicia in facienda expedicione sub-
trahere consweuerunt, ideoque ~~statuimus~~, quod
iidem clerici ~~nostri~~ regni, cuiuscumque status exi-
stant, ~~predicta patrimonialia~~ bona tenentes, vel nobis- ⌈paternalia⌉
cum personaliter transire teneantur ad quaslibet
expediciones, iuxta predictorum bonorum faculta-
tes, vel eadem bona proximis ~~suis laicis~~ fratribus suis laycis || [24, a.
teneantur dimittere et renunciare eisdem. Qui si
neutrum facere curaverint, predicta quelibet bona
predictorum clericorum decernimus regno nostro
perpetuis temporibus applicanda.
Domine habeant suos procuratores.
9 (10). Ut dominarum habitacio propter fragilitatem
sexus a celibus virorum omnino sit distincta, et ne ad
causas vocale premant se in ~~turmis~~ masculorum, san- ⌈[illegible]⌉
xit nostra auctoritas de presenti, ut si que domina ~~seu~~
virgo citans aut citata venerit ad terminum sibi prefi-
xum, iudex presidens ~~iudicio~~ officialem suum cum ~~suis~~ suis
adversaryo ad hospicium illius domine mittere tenetur,
coram quo ~~quibus~~ actionem siue defensionem sue cause ad-
uocato ~~vel~~ procuratori, cui placebit, in totum delegabit. ⌈aut suo⌉
Quilibet potest habere suum procuratorem.
10. (11). Quia cuilibet summa defensio non est deneganda,
ideoque statuimus, quod in iudicijs nostri regni quilibet
homo cuiuscumque ~~sit~~ status et condicionis, potest et de-
bet habere suum aduocatum, procuratorem seu prelocutorem.
Capitulum de . . . .
11. (12). Quia ex multiplicitate iudicum, prout experiencia
nos docuit in causis quamplures super eodem facto, va-
rie et diverse mode plerumque sentencia proferebatur,
et ideo volentes certum numerum statuere ~~iudicum~~ et
obuirere varietati premisse, statuimus, quod unus in
Cracouiensi et alter in Sandomiriensi terris iudices
nostri habeantur, ita quod dum nos ~~contigerit~~ ali- ⌈contingit⌉
quas ~~de~~ terrarum earundem limites ~~[illegible]~~, pro- ⌈[illegible]⌉ [illegible]
hibemus, quod iudex et subiudex terre, infra cuius
limites morabimur, in curia nostra de causis iudicare
et cognoscere [illegible], declarantes potestatem eorum
tem iudicum, quod deinceps in quibuslibet causis [24, b.

eciam hereditariys terminos ultra tres septimanas non possint nec valeant assignare, sed cum questio fuerit hereditaria, iudex vel subiudex eandem questionem nobis teneatur referre, cuius cognicionem in nostra et baronum nostrorum presencia volumus et decernimus pertractari, nisi aliquo impedimento essemus prepediti, et tunc sex vel ad minus quatuor baronibus, per nos iudici et subiudici adiungendis, ipse iudex et subiudex vna cum dictis baronibus de eadem questione seu causa hereditaria cognoscendi et diffiniendi habeant facultatem.

De iudicibus.

12. (13). Item ut palatini certo numero suorum iudicum sint contenti, statuimus, quod secundum tempora antiquora palatinus Sandomiriensis vno ~~et palatinus Cracouiensis eciam vno suo~~ eccsam iudicibus suis contententur. Declarantes, quod pro capite quorumlibet castellanorum iudices, quilibet duntaxat in sua castellania, iudicandi eciam ~~et~~ cognoscendi habeant facultatem. [25, a. [Crac. et]

De horis iudicandi.

13. (14). Prauam consuetudine noscitur esse obseruatum, quod sine temporum et sine horarum differencia et distinccione per iudices iudicia exercebantur, et ita plerique non aliter ad causas veniebant pertractandas, quam post prandium repleti et inebriati, propter quod iudicium parvipenditur, debilior faciliter opprimitur et ad veritatem parauus vel paciis nullus respectus habetur. Itaque ut certis temporibus ~~suis~~ vel horis ~~et~~ cum debita ~~omni~~ omni discrecione iudicia pertractentur, statuimus, quod deinceps ~~iudices~~ diebus terminorum a mane usque ad horam nonam siue ~~ad~~ meridiem in ~~quibuslibet~~ causis debeant presidere et eas ~~causas~~ pertractare. Et si primo die terminorum ad horam meridiey omnes litigantes in causis et litibus ~~[illegible]~~ non poterint expediri, volumus, quod absque alicuius cause dilacione diebus proxime sequentibus, presidendo duntaxat ad horam predictam omnes et singuli litigantes debito modo secundum ordinem [25, b.

(15) inscriptum expediantur. Et ut facilius et sine strepitu causarum expedicio habeatur, statuimus, quod ad locum audiencie, in quo iudices presidebunt, non secundum merita personarum, nec secundum maioritatem ~~[illegible]~~ causarum, sed secundum ordinem litigancium, tantummodo actor et reus vocati accedentes, per iudices audiantur et expediantur. De non accepcione personarum.

De Ordinem autem vocandi ipsos litigantes ad presenciam ipsorum iudicum taliter duximus describendum, quod scriptor causarum sub pena priuacionis sui officij non aliter, quam secundum ordinem citacionum litigantes per ministerialem vocandos nominabit, ita, quod quis prius ad causam prouocauerat, prius nominetur et expediatur, et qui secundo arie loco prouocauerit, secundario nominentur et expediantur, et sic deinceps vsque ad extremos procedatur. *ipso similiter*

Quod si altera parcium negligenter exerit siue quouis casu impedita et tribus vicibus euocata, se presidentibus non exhibuerit, mox aduersa pars presens de audiencia remouebatur et alij litigantes secundo loco infra inscripti nominentur et ad audienciam pro euocentur, et nichilominus pars, que fuerat absens et tribus vicibus euocata non curauerit parere si circa extremam horam meridiei iudice quasi surgere volente, secundario tribus vicibus euocata, non curauerit parere, extunc condempnetur. [26, a.

(16). Si quis autem eo tempore, quo iudices president, ad locum, in quo presidebunt, preterquam ad petendum citacionem vel de speciali ipsorum iudicum licencia et mandato, quauis presumpcione et temeritate intrare presumpserit, absque aliqua remissione pena, que dicitur pyanthnadrescza per iudices puniatur. √ De pena iudiciali.

De iudicibus (s) et horis determinatis.

14. (17). Quia plerumque habentes iurisdiccionem, vel a casu vel pro libito sue voluntatis consueuerunt ad iudicandum acceptare vel eligere sibi loca quelibet indeterminata; et ideo, vt quisque suis terminis sit contentus, statuimus, quod Cracouiensis castellanus in tribus duntaxat locis, videlicet in Cracouia, in Andrzejow et in Wislicza debet et tenetur sua iudicia pertractare; alias tamquam a non suo iudice quidquid factum fuerit vel iudicatum, nullam habeat firmitatem. Similiter Idem de castellano Sandomiriensis et de alijs fieri statuimus.

.... rma cittandorum per ministerialem.

15. (18). Quoniam ex modo citacionis nonnulla grauamina et oppressiones nostris subditis per nostros iudices et officiales prouenire consueuerunt, et ideo eisdem huiusmodi grauaminibus et oppressionibus volentes obuiare, statuimus per ministeriales siue officiales, per nos seu quoscumque nostros siue quoslibet iudices deputandos, in hunc modum formandam vel [26, b.

preciendum [illegible] citac[illegible] ipse ministerialis cum
[illegible] solito baculo ad [illegible] accedere debeat et ~~quem~~ do-
minus ville ~~pro [illegible] fuerit citandus, et~~
~~[illegible] eiusdem ville~~ villanis in pace et tranquillitate,
ad portam curie eiusdem domini ville suo baculo tan-
gendo et clamando, ~~eundem~~ citare tenetur, exponen-
do nihilominus, de cuius iudicis mandato et ad
cuius instanciam, et propter quam causam faciat
eandem citacionem. Si autem eiusdem ville villa-
~~ni~~ et ~~ipse~~ dominus ~~ville~~ fuerint ~~insimul~~ culpabiles,
volumus, quod eodem modo tangendo portam
cuiuslibet villani ~~seu~~ vel cmetones, clamando faciat
similimodo citacionem. Quod villani si non fue-
rint culpabiles in delicto sui domini, volumus et pre-
cise prohibemus, quod per eandem citacionem quemlibet
~~modolibet~~ non gravientur nec fatigentur, quam ~~plu~~ [illegible]
~~rimque~~ in odium et contemptum domini ville et ex
rancore consueverunt villanos indebite fatigare.
Alias si ~~contra hoc~~ ipsos villanos contingerit ~~citari~~ huiusmodi infer
~~vel fatigari~~, decernimus, quod procurans eandem ~~citacionem~~
~~eandem pena~~, que dicitur pyasthnadzescza
puniatur. ~~Et eodem~~ Hoc modo volumus fieri citacio- [27, a.
nem predictam, ubi sine delicto domini ville, fu-
erint villani communiter vel divisim culpabiles
vel ~~et~~ delinquentes, ita, quod ad portam tangendo,
quemlibet ipsorum citare tenetur, cessante quali-
bet oppressione supra ~~scripta~~ dicta.
De citacione etiam inopinate.
16. (19). Preterea, cum in deliberacione consistat ma-
ter virtutum ipsa discrecio, contingit plerumque,
quod aliqui nostri familiares vel alij quomodolibet
~~de~~ curia nostra constituti, ~~vel in iudicio [illegible]~~ seu inventi
~~[illegible]~~ inopinate [illegible]
[illegible] et questiones, de
quibus minus cogitaverunt, moveantur eisdem.
Ideoque utrique parti providere volentes, quod dic-
to modo citati cum bona deliberacione et discrecio- [inopinate]
[illegible] respondeant, et actores sui [illegible]
[illegible] seu causis non frustrentur, statuimus, quod
cum aliquis in nostra curia ~~vel in iudicio~~ inven- [premisso modo]
tus ad nostram vel iudicis presenciam ~~fuerit [illegible]~~ [et citatus fuerit]
~~[illegible] actor seu ipse iudex [illegible]~~
~~[illegible] exponere vel~~

extunc citato et evocato [illegible] super ipsa questione vel causa scriptum tradat vel [illegible]

[illegible] ad respondendum eidem [illegible] questioni, ut alias [illegible] [illegible] [illegible], ditaria vel pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] II marcis, communis terminus [illegible] [illegible] [illegible] per iudicem eidem assignetur; alias si pro minori debito vel iniuria verbali, in crastinum terminus prorogetur. [27, b.

De cittacionibus ca^m.

17. (20). Flebili querela sepius recepimus, quod ministeriales per terram girantes, pauperes milites et villas religiosorum fatigandi et vexandi adinvenerunt modos exquisitos, ita, quod si alicuius ville pauperes milites aut villani religiosorum eos pro beneplacito ipsorum officialium quibuslibet expensis non pertractent nec procurent, ipsi ministeriales ipsos pauperes milites vel seu villanos sine culpa vel et sine causa et absque iudicis precepto citant occasione vexacionis faciende, terminos pro libito sue voluntatis assignantes et statuentes eosdem; et sic iidem pauperes milites et villani non valentes redimere [illegible] vexacionem, [illegible] de certa summa pecunia [illegible] cum eisdem. Unde nos huiusmodi vexaciones obviare volentes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [adustionis facialis et] [faceciam] [officii] cionis sui ministeriatus et spoliacione omnium suorum bonorum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potuerit [illegible] [28, a.

Dominus terre vel aulicus strepitum non faciat de cittacione.

18. (21). Plerumque fit, quod aliqui propter causas consanguineorum vel familiarium [illegible] [illegible] iudicii [illegible] [aliqui] venientes, per strepitum et importunam ipsorum [illegible] sentenciam sue victoriam causarum consecuerunt [illegible]

19. (22). [illegible] [illegible] [illegible] terminus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

rum dominorum et superiorum [illegible] crimina et delicta committunt. Verum quamvis aliquibus temporibus contra racionem fuerit observatum, quod huiusmodi malefactores per eandem nominacionem ~~a pena~~ liberabantur, tamen quia huiusmodi nominacio continet in se errorem intollerabilem, ex eo, quod directe contrariatur precepto divino, vide nos attendentes, quod ~~pena~~ [suos] [tantummodo] ~~teneat~~ actores, et secundum canonicam equitatem nominacio in delictis non vendicat sibi locum, statuimus, quod citati pro quibuslibet criminibus [teneantur respondere, non obstante qualibet predicta nominacione, eciamsi super hoc privilegijs nostris vel nostrorum predecessorum exemt ~~communiti~~, quo quantum ad hoc, ut perniciosa et erronea, cassamus, ~~revocamus~~ et irritamus. In hereditarijs vero [et a[m]lijs [quibuslibet] questionibus per citatos in nostro iudicio nominali; si nostram iuris diccionem ~~voluerint~~ volenter declinare, nolentes in se [accipere] [easdem] questiones, decrevimus, quod extunc predicti citati, cuiuscumque sint status et condicionis, habeantur pro convictis. [28, b.

[facta tenent in] [et delictis in nostro iudicio iudicentur et deinceps pena puniantur et] [muniti] [causis]

De cittacionibus.

20\. (23). Possibilitas racionis hoc dictat, quod iudices pro exercendis suis iudicijs habeant ~~certos~~ suos ministeriales seu officiales: quapropter ~~statuimus~~, quod penitus nullus iudex per ~~aliam~~ ~~aliquam~~ [alteram] personam, quam per ~~certum~~ suum officialem seu ministerialem faciat et expediat suas citaciones, excepto hoc, si aliquod crimen in iudicio vel ~~in~~ curia iudicij recenter et de novo committatur, tunc pro huiusmodi crimine per quemlibet familiarem lice[an]t fieri citaciones. [29, a.

~~De exaccionibus (?)~~*) De cittacionibus.

21\. (24). Preterea ~~quandoque~~ presidentes, ~~quandoque~~ [et] ipsorum officiales vel notarij ~~aut eorum~~ [vel] familiares alios malicioso laboribus et expensis gravare volentes, vel pro vexacione redimenda aliquid in peccunia ~~aut~~ [vel in] alijs rebus extorquere ab eisdem cupientes, ~~quamvis penitus nihil habeant cause seu iurisdiccionis~~ adversus eosdem faciunt et procurant diversas citaciones. ~~Ideo~~ [Pro]inde statuimus, quod si [ali]quis citaverit vel citari procuraverit aliquem sine legittimo actore, vulgariter przes[s]prawda, talis ~~citator ipse~~ citans vel procurans talem citacionem, penam ~~vulgariter~~ przeclonadresna solvere [citator]

*) [illegible]

B.

teneatur, preter [illegible] castellanis et quibuslibet iudicibus seu subiudicibus, quod deinceps sine certo actore et causa expressa, ~~non dent aliquas~~ citaciones. [nullas debeat dare]

Dum allegatur vnus (?) in [illegible].

22. (25). Item dum aliquis pro hereditate citatur, et comparens in iudicio plerumque maliciose opponit, quod quia Petrus vel Iohannes in [partibus] [remotis] est constitutus et sit coheres eiusdem hereditatis, quamuis forte nichil iuris habeat ad eandem, ideo dicit, se non [teneri] [respondere] pro eadem hereditate. ~~Quapropter~~ Statuimus, quod talis Petrus ~~vel~~ et Iohannes in iudicio nominatur, de mandato iudicii aliquo ~~in alio~~ [eminenti] [loco] vel circa parrochiam, de qua est hereditas, pro qua eadem questio mouetur, per ministerialem tribus vicibus publice proclamando, ad prosecucionem seu defensionem cause ad certum locum et terminum debebit citari; quo non comparente, extunc ipsius contumacia seu absencia non obstante, ad decisionem seu diffinicionem cause licite ~~procedatur~~ per sentenciam diffinitiuam. [parochiam] [29, b.

De contumacia et pignoribus boum.

23. (26). Experiencia nos docuit, quod quandoque non contumaces pro contumacibus vel ipsi contumaces modum tamen excedendo, pro contumacia puniuntur et grauantur, videlicet in eo, quod cum aliqua villa pignoratur, vbi sex boues fuerunt recipiendi, [XXX-ta] vel [XX-ti] recipiebantur, et antequam ad locum debitum depellebantur, per modum rapine in non modicam pauperum destriccionem diuidebantur et consumebantur. Ideo statuimus, quod ~~pro~~ prima contumacia punienda, ministerialis cum duobus famulis iudicis ad villam accedens, sicut alias premissum est, cum dominus ville tantum culpabilis ~~fuerit~~, in duobus bobus ~~duntaxat~~ impignoretur; si autem kmethones extiterint culpabiles et citati contumaces, quilibet eorum tantummodo ~~in~~ vno boue impignoretur; et idem decreuimus pro ~~secunda~~ 2a contumacia ~~faciendum et~~ obseruandum. Si autem tercia fuerit dominus vna cum villanis contumaces, decreuimus, quod contumax causam ‖ pro qua dinoscitur esse citatus, perdat et ab eo cadat per sentenciam [illegible] dicantis, declarantes, quod [illegible] ~~per ipsos iudices~~ in [illegible] septimanis [illegible] hyeme vero [illegible] dierum [illegible] aliqua [illegible] [XXXX-ta] [est faciendum] [30, a.

pro ipsos iudices

debite [illegible] observata [illegible] decernentes causa dict,
ti iudex pignoribus [illegible] [illegible] ad [illegible] tan-
tum [illegible] [illegible] [illegible] sufficientibus]. [illegible] eciam et [illegible]
statuimus, quod si predicti ministeriali[illegible] vel iudi-
cem ad eandem ~~im~~pignoracionem cum familia ipsius iu-
dicis villa pignoranda per dominum ville et villanos non admissio
~~permittatur impignorari~~ iusta premissam limitacionem
vel ipsa ~~pignora~~ habita per eosdem dominum ~~aut~~ vel villa- [illegible]
nos in villa vel ante villam seu in via violenter rec[illegible]-
piantur], dolum ~~et~~ rebellionem eorundem puniendo, vo- [vel repercuciant. [illegible]]
lumus, quod penam, que ~~vulgariter~~ dicitur pyanthnadze-
scza idem rebelles nobis et iudici solvere teneantur, et
nihilominus cum alia pena pyanthnadzescza eadem
pignora denegata vel violenter ablata integraliter ass[i]-
gnare teneantur. Qui si in dandis pignoribus predictis
et in satisfaciendo de penis premissis fuerint dolosi et
rebelles, ita ~~quod~~ iudex forte non sufficiat propter po-
tenciam eorundem, ad puniendum et inpignorandum
eosdem, volumus ~~et~~ decernendo, quod pena, que ~~vocatur~~ dici-
tur ~~[illegible] nostre camere applicanda~~ puniantur. || (27) = 25.

De ~~pe~~ dolo et continuacia et pignoral[illegible] [illegible]

24. (28) Preterea quia per frequentem pauperum inpignora-
cionem plerumque pauperes [illegible] dampna et oppressio-
nes multiplices paciuntur, videlicet in eo, quod cate[r]va-
tim et [illegible] turmis, non per modum iusticiarie potesta- [31, a.
tis ad aliquam villam inpignoratores accedentes dampn-
nabiliter et plerumque absque iudicis mandato et sine
culpa domini ville vel villanorum committere pluri-
mas presumant rapinas; quapropter super hoc ~~provi-
dere volentes~~ statuimus, quod deinceps iudex vel sub-
iudex ad ~~im~~pignoracionem faciendam non plures quam
duos famulos cum ministeriali transmittat, et ~~quod~~
sine culpa [vel sine causa vel non condempnatos seu [quod]
convictos aut in iudicio non confessos ipse iudex non
presumat nec permittat inpignorare. Quod si ipse iudex
vel aliqui alii quavis auctoritate vel pocius propria teme-
ritate et presumpcione inpignorare et pocius rapinas com-
mittere presumpserint, dece~~rni~~mus precipiendo, quod pe-
cora, vel quaslibet alias res racione inpignoracionis abla-
ta et recepta, [illegible] [illegible] ville inpignorate vel villa-
nis ~~ville~~ eiusdem [illegible], [illegible] et contra iusti-
ciam se esse inpignoratos [illegible] et [illegible] qualibet
[illegible] [illegible] [illegible] pignora ~~integraliter~~ et ex toto [illegible]
[illegible] [cauciones] [illegible] ~~[illegible]~~, termino [illegible]

domino ville vel villanis impignoratis ad ostendendum
suam innocenciam assignato. Et Nichilominus ut auda-
cia et temeritas impignoracionum restringatur, decre-
uimus, quod dum premisso modo sine culpa impi-
gnorati patefecerint suam innocenciam, quotquot per-
sone fuerint in dicta impignoracione, iudex vel subiu-
dex, qui fuerint in mandato, pro quolibet ipsorum
penam, que vocatur pyathnadzescza nouerit se in-
cursurum, domino ville impignorate persoluendam. [31, b.

De pena szedmdzesant. [30, b.

25. (27). Preterea penam, que consueuerunt nostro fisco siue nostre curie applicari, que wlgariter dicitur szedmdzesath, statuimus, quod tantummodo in quatuor casibus infrascriptis, et non pluribus nostre curie applicentur. Primus casus est de incendiariis, vbi accusatus de incendio iuxta formam iuris non se poterit expurgare. Secundus casus, vbi aliquis accusatus de violencia siue spolio stratarum publice, dum quis deficit in sua expurgacione. Tercius casus, vbi aliquis in iudicio, vbi aliquis parum pendens iudicium nostrum, appellare vel cubellum presumpserit extrahendum. Quartus casus proteruitas et rebellio, hoc est dum aliquis iudicatus et condemnatus fuerit iussus satisfacere vel sufficientem fideiussoriam caucionem dare et facere contempserit et de iudicio per suam rebellionem discesserit, non prestita predicta caucione. Volumus, quod pena in premissis quatuor casibus nostre curie applicetur. ⌈szedmdzesanth⌉

De contumacia.

26. (29). Actor procurat ad causam reum citari, reo in termino comparente, actore vero totaliter absentante, decreuimus ob contumaciam actoris, que est maior quam rei, ipsum reum causam obtinuisse. Si autem reus parere in termino sibi assignato non curauerit, actore per se vel suum nuncium comparente, decreuimus, quod pro huiusmodi contumacia reus duorum boum pena mulctetur.

Patet ex se capitulum

27. (30). Licet in pluribus casibus celeritas commendetur, tamen eadem celeritas in iudiciis et causis expediendis racionabiliter quandoque est restringenda, ex eo, quod iudicantem oportet cuncta rimari. Ideoque statuimus quod si aliquis super capitali hereditaria questione primo, secundo et tercio cittatus, non comparuerit conti-

maciter in termino sibi assignato, et ob contumaciam eius-
dem citati, actor in tercio termino per iudicem decer-
natur et diffiniatur in veram possessionem ‖ eiusdem he- [32, a.
reditatis mittendus, et ab omni iure eiusdem heredi-
tatis et ipsius qualibet vendicacione per iudicis senten-
ciam dictus reus decernatur et pronunccietur cecidisse.
Si autem questio fuerit personalis, puta pro debito vel
pro quibuslibet rebus obligatis, et primo, secundo, tercio [talys
termino citatus contempserit aut neglexerit in termino
sibi assignato parere, decrevimus, quod creditor qua- [con-
[cumque] rumlibet rerum obligatarum post tercium terminum
per sentenciam iudicis distrahendi et alienandi aucto-
ritate iudicis plenam habeat facultatem; ita tamen,
quod si res obligate, distracte et alienate auctoritate
premissa minoris valoris invenientur et existant
tempore alienacionis, quam fuerit pecunia credita,
et ipse creditor pro summa pecunie per ipsum cre-
dite simpliciter et sine aliqua condicione tamquam
pro dicta summa pecunie receperit sufficientes si- [vadium]
bi et non alij idem creditor de sua negligencia de- [sibi]
bebit imputare. Sed si condicionem creditor appo-
suerit circa res obligatas maioris vel minoris quan-
titatis, si pro minori pecunia res obligatas aliena-
uerit, debitor per iudicem decernatur credite pecu- [obligatas]
nie summam adimplere; si vero pro maiori summa
pecunie res alienauerit obligatas, residuum ‖ quod [32, b.
quod fuerit ultra summam creditam, debitori credi-
tori restituere teneatur.

De probacionibus violenciarum

28. (31) Preterea, ut calumpnijs via precludatur, statu-
imus, quod si aliquis alias bone fame in iudicium
pro quibuslibet violencijs euocatur, actor teneatur,
quod asserit, comprobare, alias reus tantummodo
proprio iuramento se valeat expurgare.

29. Item si aliqui fuerint aliqui (r) eiusdem parochie seue dis-
trictus et de furto quarumlibet rerum aliquis alium [aliquarum]
in iudicium voluerit euocare, statuimus, quod in-
fra annum tantummodo inculpatum de furto ha-
beat euocandi facultatem. Si vero anno elapso questio-
nem eandem voluerit movere, quod tunc asserit, ra-
cionabilibus per [illegible] [illegible] teneatur comprobare.

 De creditore panni.

30. (32). Finem litibus imponere cupientes, statuimus, ~~et~~ quod
si aliquis civis ~~aut~~ uel creditor pannos ~~aut~~ vel alias merces
alicui terrigene ad presta~~nciam~~m dede~~x~~rit, aut mutuo
conce~~xx~~serit, preter literam obligacionis, in qua consta<u>bit</u> debebit (!).
~~vel de debito~~, civis agens pro debito suo, probabit
per testem talem contractum initum secum et pro~~bans~~ || [33, a.
~~iudicialiter~~ [obtinebit. Alias reus negans debitum, [bonis iudicio
per proprium iuramentum prestitum ab impeticio- aliter non]
ne agentis absolv~~a~~etur.

De probacione sue nobilitatis.

31. (33). Nobilitat~~i~~s ~~stirpes~~ ex progenitoribus ~~earum~~ ori-
ginem semper ducunt, quarum pro~~gressum~~cessu nati de
genologia approbare ~~earum~~ fideli testimonio con-
s~~ues~~weverunt. Si quis itaque dicat se nobilem aut il-
lustrem et ceteris nobilibus hoc negantibus asserat
se parem, ad probandum ~~sue~~ se genologie nobilitatem
~~tenetur~~ indicere sex nobiles viros de sua stirpe ge-
nitos, qui iura~~ti~~ndo dicant, quod ipse [frater] sit [eorum
et de domo ac stirpe ipsorum paterna procreatus.

De probacione vulnerum.

32. (34). Accepimus, quod Petrus insequendo Iohannem
graviter in platea vulneravit; quod cum Iohannes
ad iudicium deduxisset, Petrus licet confiteretur, se
Iohannem vulnerasse, tamen asserebat, se ~~hoc fecisse~~ ex
inicio ipsius Iohannis [, qui ipsum Petrum prius vul- [fecisse]
neravit, quod ~~idem~~ ipse Petrus asserebat se probatu-
rum. Nos itaque in tali casu decrevimus, ipsius
Iohannis probacionem fore admittendam super eo,
quod in platea ~~Petrus~~ dum ipsum Iohannem inse-
queretur ||, vulneraverit, cum dictus Petrus non vi- [33, b.
tam defendendo, sed iniuria~~m~~ sibi alias illatam
ulciscendo, Iohannem noscitur vulnerasse.

De ffurto mellificiorum.

33. (35). Item Petrus ~~Iohannem~~ traxit [Io.] ad iudicium, as-
serens, quod apes vel mellificia ipsius Petri tempo-
re [nocturno] furtim ad domum suam deportasset,
quod ~~offerebat~~ asserebat se probaturum. Iohannes vero diffi-
tebatur, se hoc fecisse, sed dicebat se proprium suum
mel, ut decuit, ad propriam domum deportasse. Ta-
dem Petrus per iudicem pluries interrogatus, si p…
eos, qui vidissent apes seu mellificia ipsius Petri
per Iohannem recipi et ad domum [~~suam~~ deportari [ipsius]
intencionem ~~suam~~ secum posset probare, Petro respond…

te, quod tales testes ~~de visu~~ demersos (?) nullo modo ~~posset~~ test habere nos itaque statuendo decrevimus in tali casu iuramen- tum Iohanni imponendum, si [alias] [fuerit] bone fame, pro expurgacione asserenti, quod proprium suum vel deportabat.

De vulneribus matris, sororis, vxoris et filie. Ca

34. (36). Preterea Petrus contra Iohannem deposuit cum que- rela, quod sibi quatuor vulnera intulisset; Iohannes ve- ro fatebatur [se] [hoc] fecisse ex eo, quia [armata] [manu] do- mum ipsius Iohannis invasisset et in eadem invasio- ne matrem vel sororem, ~~vel~~ aut vxorem ~~vel~~ aut filiam, sibi vulne- rasset; quod vulnus licet per ministerialem conspec- tum et visum fuisset optulit se probaturum, tamen i- dem ministerialis interrogatus per iudicem, negavit se ~~predictum~~ proprium vulnus vidisse et conspexisse. Et quia post negacionem ipsius ministerialis idem ~~Iohannes~~ pre- dictum vulnus matris sue illatum, per alyos ydoneos testes, qui (pre)dictum vulnus viderunt et conspexerunt, offerebat se probaturum, ~~nos~~ itaque in tali ~~et~~ [simili] casu decrevimus, eundem Iohannem ad producendum predictos testes fore admittendum. [34, a,

De vulnere illato.

35. (37). Querelam Petrus deposuit de Iohanne, quod ipsum vulnerasset, Iohannes vero constanter ~~astrue~~ assere- bat, ~~quod Petrus~~ se ipsum vulnerasset, quod ~~offere~~ assere- bat se legittime probaturum. Nos autem in tali casu ~~credimus~~ diximus distinguendum, quod si in contencione et discordia Io~~hannes~~ asserit Petrum se ipsum vulnerasse, tunc Iohannis probaciones sunt admittende; si autem extra omnem contencionem et discordiam Petrus fue- rit vulneratus, tunc, ut est moris, ~~dicimus~~ Petri iu- ramentum admittendum. [dicimus] [34, b.

De testimonio pro excommunicato obicitur.

36. (38). Per experienciam ~~di~~dicimus, quod sentencia ex- communicacionis testibus inducenda maliciose ple- rumque consuevit opponi, ex qua opposicione ~~pullulabat~~ pollebat oppressio veritatis. Unde circa eandem ex- cepcionem sic diximus statuendum, quod cum a- liquibus testibus producendis fuerit obiecta excepcio excommunicacionis, producens testes eosdem abs- que [sua] [causa] nominacione alios testes, si potest, no- minandi et producendi plenam et liberam habeat facultatem. Si ~~vero~~ autem non poterit alios testes nominare

vel habere, preterquam eos, quibus obicitur sentencia
excommunicacionis, ~~volumus, quod cuius fuerit sen-~~
~~tencia excommunicacionis~~, debito modo, scilicet cum
sufficienti caucione juratoria vel fideiussoria de par-
endo vel satisfaciendo cum omni reuerencia requira-
tur et petatur, quod eisdem testibus excommunicatis,
ad perhibendum ~~tantummodo~~ testimonium et subve-
niendum veritati, ne veritas opprimatur, benefi-
cium absolucionis impendat. Quod si excommunica-
tor premisso modo petitus pro testimonio perhiben-
do, denegaverit beneficium absolucionis, cum huius-
modi ~~postulantes~~ [veniam et absolucionem, quantum | protestacione
ad deum ‖ [testantur ~~censeantur~~] absoluti], volumus et de~~cre~~reui- [35, a.
mus, quod extunc absque aliqua causa vlneracio-
ne testimonia eorumdem testium per iudicem rece-
piantur et habeant ipsorum testimonia ~~firmitatem~~ facultatem.
De teste mediatore admittendo in tali casu.

37. (39). Conradus domum vendicabat a Dominico et
ad probandam suam intencionem Conradus sex
testes iuxta iudicis mandatum produxit, quorum
primus testis [~~fuit Jacobus patruus~~ ipsius Conradi Petrus]
~~et~~ mediator seu [compositor] amicabilis] alias in ea-
dem causa, erat) quem ipse Dominicus, dum testes [ipsius ~~se~~]-
cundum consuetudinem [nominarentur] in iudicio]
neglexit reuocare ~~sibi~~ pro huiusmodi consanguinita-
tem ~~opponendo~~. Demum circa testium juramen-
tum predictus Dominicus testimonium predicti ~~pa-~~
~~trui~~ propter ~~predictam~~ consanguinitatem constan-
ter asseruit non valere et non debere ei [causam]
[eandem] obtenturum. Nos itaque considerantes, quod
amicabiles compositores seu mediatores consanguinei
esse consueverunt, declaramus, in tali casu testi-
monium predicti ~~Jacobi patrui~~ patrary(s) pro Conrado ~~valere~~.
De prescripcionibus.

38. (40). ~~Quum~~ Cum prescripcio propter segnicies et pigri-
ciam ‖ dominorum sit instituta, de~~cer~~reuimus et sta- [35, b.
tuimus, quod si aliquis credit et reputat, se habere
aliquod ius ad aliquam hereditatem, quam alius | principaliter
~~presencialiter~~ possidet, si infra tres annos et tres
menses tempore pacis et concordie [sub limite ...] [...
ciatur], ipsum possessorem possidere ~~eandem~~ here-
ditatem pacifice et quiete, ita quod sibi licet
presente, et cuius presenciam sine sufficienciam ...

B. II.

(et infra predictum tempus videlicet trium annorum et trium mensium)

fuerit, per eadem [illegible] questionem; extunc ab omni iure et accione ~~eiusdem~~ hereditatis censemus eundem cecidisse.

39. Si autem aliquis in obligacione teneat aliquam hereditatem, ~~acce~~ decernimus, quod idem obligans vel ipsa obligacione ~~obligatore~~ non ~~existente~~ vel deficiente, quilibet ipsius consanguinitate vel consanguinitate ~~affinitate~~ proximior, coram iudice nostro, Dum ipsius presenciam ~~copiam~~ potest habere, vel saltem in parochia ipsius ~~eiusdem~~ hereditatis ~~obligate~~ publicam faciat ad minus semel in anno protestacionem vel in colloquio generali, quod dicta hereditas in tanta pecunia, prout est vel fuit in facto, sit obligata. Faciendo huiusmodi protestacionem || dictus obligans vel proximior eiusdem ~~ipsius~~, ut premissum est, infra triginta annos redimendi vel liberandi predictam hereditatem ~~plenam ac liberam habeat facultatem~~. Quod si non curaverit vel neglexerit per continuos ~~XV~~ annos dictam facere protestacionem, extunc ab omni iure hereditatis sic obligate senciat se cecidisse. [obstante] [tunc] [36, a. [quindecim]

40. Si vero sit mulier maritata et aliquam hereditatem, quam dicit et credit racione dotis vel quomodolibet ad se pertinere, si infra decem annos non curaverit vel neglexerit pro eadem hereditate questionem attemptare ~~intendere~~, ita, quod infra idem tempus ~~pacis et concordie~~ paciatur possessorem quiete possidere, extunc decrevimus ~~cernimus~~, quod eadem mulier infra ~~ab~~ omni iure eiusdem hereditatis eciam se cognoscat cecidisse.

41. Si autem ~~fuerit~~ vidua et eodem modo dicat et asserat aliquam hereditatem, quam aliquis possidet, racione dotis vel quolibet alio iure ad se pertinere et infra sex annos tempore pacis et concordie sustinuerit et passa fuerit eundem possessorem ipsam hereditatem quiete possidere, decernimus, quod extunc ipsi possessori racione prescripcionis in eadem hereditate plenum ius sit [illegible] et ipsa mulier senciat se ab omni iure cecidisse. Volumus eciam ~~autem~~ et decernimus ~~declaramus~~, quod premisse prescripciones tempore pacis et concordie || vendicent locum; tempore autem guerrarum siue discordiarum nullum sibi locum debeant vendicare, sed tunc oportebit de salubri remedio eisdem providere. [tempore pacis] [36, b.

iuxta discordiarum et guerrarum qualitatem: ~~sicut et~~ captivus autem per Tartaros nullam volumus currere prescripcionem. [et pro ipsis]

De prescripcionibus.

42. (41). Franciscus deposuit querelam contra Gregorium, quod in ipsius hereditate posuit sepes, ~~et~~ intra illas sepes omnes fructus, quos fecit et facere poterat, percepit. Gregorius autem respondit, quod idem Franciscus in eadem villa die et ~~ac~~ nocte est et fuit insimul in eo ~~cum ipso Gregorio~~ per duos annos et tacuit, nec ipsum unquam ammonuit unico verbo pro sepibus predictis. Nos itaque attendentes desidiam seu pigriciam ipsius Francisci, declaramus in hoc casu ipsi Francisco duorum annorum obstare prescripcionem.

De prescripto Lucie post copulam, capitulum sequitur infra.

43. (42). Franciscus neptem suam Luciam, constitutam in etate infantili orphanam, cum bonis centum marcarum valentibus, tenendam et observandam in suam curam recepit; tempore vero procedente, ipsam, dum adhuc esset minor annis, de ~~viginti~~ duntaxat marcis maritavit. [XXI (s)] [37, a. Deinde stando cum marito ~~post~~ quatuor annos eadem Lucia pro bonis residuis restantibus ultra predictas ~~viginti~~ marcas, Francisco suo avunculo movet questionem; [XXI] Franciscus autem respondit, quam ~~quod~~ longo tempore ~~post contractum~~ matrimonium, ~~per quatuor annos~~ [contraxit, respondente Lucia, quatuor annis, pro quibus rebus Franciscus] nunquam fuit ammonitus ~~pro bonis vel pro rebus predictis~~. Nos itaque prescriptis ~~talibus~~ casibus providere volentes, declaramus et statuimus, quod predicta Lucia, postquam cum marito steterit per tres annos et tres menses, infra eosdem ad causam non provocando, sive fuerit minor annis sive maior, de cetero non poterit ~~nec debebit~~ [neque valebit] agere pro quibuscumque bonis aut ~~vel~~ rebus residuis, obstante sibi trium annorum et trium mensium taciturnitate et prescripcione.

De vendita hereditate pro C marcis.

44. (43). Franciscus vendidit Gregorio hereditatem pro centum marcis, pro qua Gregorius statim XL marcas exsolvit, residuam pecuniam in certis terminis promittens se soluturum, et sic idem Gregorius per quatuor annos pacifice et quiete, non facta totali solucione, tenuit et possedit predictam hereditatem. Demum prope finem quarti anni, idem Gregorius emptor reliquam pecuniam offert se daturum et soluturum [37, b. Francisco venditori; Franciscus vero nititur et querit

quod possit ... eandem vendicionem, cum per tan-
tum tempus non fuerit sibi totalis solucio facta. Qua-
propter nos declaramus et statuimus, propter quietam
et pacificam possessionem ~~habitam per tres annos et tres~~
~~menses, predictam~~ vendicionem perpetuam habere fir-
mitatem, obstante tanti temporis taciturnitate et pre-
scripcione.

De tritico mutuato.

45. (44). Franciscus Gregorio^{jus} mutuavit ~~viginti~~ XXXla mensuras
tritici, quas pluries monitus, non restituit; Gregorius vero
~~autem~~ quesivit ab ipso Francisco, quando sibi predic-
tum triticum mutuasset? ~~Respondit,~~ quatuor annos ~~fu-~~
~~isse~~ iam elapsos. Nos ipsi Francisco imposuimus silencium
propter tanti temporis decursum.

De preyszanth recipiendo.

46. (45). Si licet pro redimenda pauperum ~~vexacione~~ dudum
solucis dicta vulgariter ~~[Zrezne]~~, que consweverat iudici [seu crestne [trzinacre]
presidenti seu diffinienti aliquam causam applicari,
fuerit sublata et extincta, tamen eadem solucio exquisi-
to colore sub alio nomine [~~quod dicitur pamyanthne~~, [dicta pyathne seu pyathnacre]
dinoscitur esse innovata, que videtur transcendere pre-
dictam solucionem. Unde circa hoc modum imponere
cupientes, decernimus, quod in causis hereditariis vel
non hereditariis, ~~attamen~~ tam magnis [, iudex pretextu dicte [seu causis]
solucionis ~~pamyanthne~~ [ultra quatuor grossos exigere] [pyathne seu pyath-nacre]
et recipere non presumat, in minoribus vero causis tan- [38, a.
tum ~~modo~~ [duos grossos exigendi habeat facultatem. [et non plus]

De mortuis et finitis causis non reterminandis.

47. (46). Quamvis negocia mortua et finita quasi contra
naturam difficile sit retractare [, tamen reperiuntur non [et vivi facere]
nulli, qui coloribus exquisitis mortua et finita nego-
cia moliuntur refricare, videlicet in ~~hoc, quod li-~~ quantum
~~cet~~ aliqui fratres vel sorores cum fratre sint adivisi,
cem in bonis [paternis] separati [et divisi, tamen, si
contingat, quod aliquis eorumdem fratrum in ques-
tione hereditaria accipiat contra se senenciam diffi-
nitivam, postmodum alter [ipsorum accedens ad pre- [frater
senciam iudicis allegat, se contemptum et ~~ad~~ eandem
questionem, tamquam illum, cuius intererat, non vo-
catum, postulans ex hoc, ~~debere~~ delere eandem sentenciam
retractari, et sic huiusmodi sentencia per talem ~~peti~~-
postulacionem consueverat retractari. Unde nos volentes, quod [et felicionem]
... huiusmodi litibus certus finis habeatur, statuimus

quod ubi fratres vel soror cum fratre fuerint ab invicem ~~in bo~~- patrimonio
~~nis paternis~~ divisi vel separati, si contingat unum ipsorum
in hereditaria questione contra se diffinitivam [sentenciam]
[reportare], alteri ~~ipsorum~~ eorum postmodum ~~penitus~~ interdicta sit [seu infringendi] [38, b.
potestas [~~infirmandi seu~~] arguendi [sentenciam] [eandem], sed
pro parte hereditatis dumtaxat ipsum contingente, ~~maiora~~ [seu concernente]
~~de questionem~~ quam plenam habeat facultatem. Si vero huius-
modi fratres vel frater cum sorore non fuerint in bonis
paternis [ab invicem divisi et separati, si ~~sunt~~ ~~quod~~ fuerint ad an- [non fuerint]
nos legitime etatis et habentes plenam discrecionem, vo-
lumus, quod in hereditate, pro qua questio agitatur ~~vel~~ aut
ventilari speratur, per ministerialem, ut in alia constitu-
cione docetur, ~~terminus~~ [citacionis] pro edictum [publice] propo- [terminus]
natur, citando, quod si sit aliquis, qui habeat vel possit
habere aliquod ius in dicta hereditate vel ad hereditatem,
aut sua quomodolibet intersit, die prolucione assignato ve-
niat et compareat, ius suum ostensurus ~~et defensurus~~.
Alias si post talem citacionem eo, cuius intererat, non com-
parente, diffinitiva sentencia super eadem hereditatem
proferatur, ~~cuilibet~~ [postmodum venienti et volenti ean- [quicunque]
dem sentenciam arguere et refricare seu innovare, sit in-
terdicta potestas, sed ipsam sentenciam decernimus seu perpe-
tuum habere vigorem et optinere.

De equo subtracto.

48. (47). Nagod villanus deposuit querelam contra suos
vicinos villanos, quod cum equus [tempore] [nocturno]
fuisset sibi subtractus, idem Nagod cum instancia [39, a.
requisivit et peciit eosdem suos ~~vicinos~~ villanos, ut
per vestigia eundem furem pro eodem equo rehabendo
insequi [ipsum adiuvarent; villani vero furem insequi re- [equum]
cusarunt et ita Nagod predictum equum amisit. Nos i-
taque in tali casu declaramus, predictos villanos ad
solvendum equum predicto Nagod condempnandos.

De mutilacione digitorum.

49. (48). Petrus conquestus est ~~de~~ quod Iohannes, ~~quod~~ ipsum
quatuor digitis in manu gladio mutilasset, quod Io-
hannes ~~se~~ fecisse se negavit. Et quia idem Petrus pro ea-
dem mutilacione post annum elapsum satisfaccio-
nem habere petebat, nos itaque in tali casu eundem
Petrum mettercium s pronunciamus iuraturum, quod
predictam mutilacionem quatuor digitorum habuit a Io-
hanne.

De eodem dum sentencia transit in rem iudicatam nyenagany

50. (49). Petrus agebat contra Iohannem iudicem, quod

in causa, quam coram ipso ~~habuit, [illegible]~~
~~tenciam contra ipsum~~ promulgauit, a qua sentencia, quando
ipsam tulit, eundem iudicem non prouocauit wlgariter nye-
nagaml. Nos ~~itaque~~ huiusmodi senteaciam iudicis, que non
fuit aliqua prouocacione suspensa ~~[illegible]~~ [39, b.
declaramus transiuisse in rem iudicatam, [illegible] ipse-
trum ad penam ~~debitam~~ predictam condempnantes, alias pro iudici-
bus per expressam.

De eodem de sentencia et re iudicata et refricacione etc.

51. (50). Falco pro hereditate agebat contra Henricum, Hen-
ricus ~~autem~~ opposita longi temporis prescripcione, ipsam
~~prescripcionem~~, ut debuit, probauit; iudex ~~autem ipsum~~ vero [illegible]
Henricum absoluit ab eadem ~~impeticione~~, silencium Fal- [illegible]
coni imponendo. Post hec veniens Nicolaus minor fra-
ter Falconis, refricat et ~~innouat~~ iuocat eandem questionem. Nos
itaque finem litibus imponere cupientes, declaramus,
eundem Nicolaum fratrem ~~minorem~~ minorem predicti Falconis
non esse audiendum, et sentenciam iudicis dicimus trans-
iuisse in rem iudicatam.

De molendinatore inter fratres.

52. (51). Franciscus, Falco et Henricus, tres fratres haben-
tes unum molendinatorem, Henricus tercius frater, pro qui-
busdam ~~ipsius~~ molendinatoris excessibus, coram iudice
dato vel electo debito modo ipsum molendinatorem iu-
dicare precepit. Demum Falco alter frater veniens, con-
queritur de Henrico, quod ipsius molendinatorem iudi-
casset et condempnasset. Nos itaque attendentes, quod [40, a.
liceret ~~licet~~ cuilibet de iure prosequi suam iniuriam, declara-
mus [predictum Henricum iuste et bene iudicasse. [itaque

De relictis alias puscyna.

53. (52) Abusiua consuetudine noscitur esse obseruatum,
quod cum aliqui kmethones de hac vita absque prole de-
cedunt, ipsorum omnia bona mobilia et immobilia wlgariter
~~[illegible]~~ puszyna ~~eorundem~~ consueuerunt occupare. Vnde
nos [~~eandem~~ abusiuam consuetudinem reprobantes, sta- [huiusmodi]
tuimus, quod de bonis eorundem decedencium, si tan-
tum [~~recipiatur [illegible] eisdem~~, calix [pro marca cum di- [recipiatur] [puscyna]
midia dandus ecclesie parochiali comparetur, reli-
qua vero bona ad proximiores consanguineos vel affi-
nes cessante ~~quolibet~~ [impedimento deuoluantur. [cuiuslibet

De equo sano accomodato.

54. (53). Nicolaus deposuit querelam de chalhia, quod
licet equum sanum sibi [coammodasset ~~seu concessisset~~
[ad dictam viam tanquam amico]

~~ad eslam viam tamquam amico~~, tamen idem Chalkias
eundem ~~equum~~ sibi restituit claudicantem. Chalkias
vero respondit, bona fide equum eundem tamquam
proprium se equitasse et servasse, nec ~~sciret~~ scit, unde sibi
eveniret ~~eadem~~ lesura. Nos autem declaramus in tali
casu, predictum equum infra duas septimanas quiete [40, b.
absque aliquo[1] labore per eundem Chalkiam observan-
dum; quia equus si infra predictum tempus non con-
valuerit, extunc pro eodem equo, prout poterit, ami-
cabiliter componere teneatur.

De Unethone occiso per Unethonem.

55. (54). Si licet antiquitus fuerit observatum, quod Unetho
Unethonem occidendo, solutis tribus marcis grosso-
rum, a pena homicidii liberabatur, tamen quia huius-
modi pena non sufficiebat ad debitam coercionem, un-
de nos statuimus, quod Unetho occidens Unethonem
pro pena homicidii castellano, ~~in qua~~ cui homicidium com-
missum fuerit, vel ei, cui ius pertinuerit, quatuor mar-
cos ~~persolvat~~, consanguineis ~~vero~~ suis amicis proximio-
ribus sex marcas decrevimus persolvendas. Qui homi-
cida si non fuerit in solvendo, captus pena capitali
puniatur.

Sequitur de homicidio ca[m].

56. (55). Item si plures, puta tres vel quatuor de homici-
dio alicuius accusantur, licet antiquitus per iuramen-
tum accusatorum omnes pena homicidii puniebantur,
nos tamen huiusmodi iuramentum restringentes, sta- [41, a.
tuimus, quod unus tantummodo per iuramentum ac-
toris de homicidio condempnetur et puniatur, consor-
tes vero eiusdem accusati per probos et ydoneos testes
de homicidio et vulneribus se teneantur expurgare,
alias deficientes in expurgacione puniantur.

De morte casuali.

57. (56). Item quacumque morte casuali et inopinata
contingat aliquem de hac ~~luce~~ vita migrare, puta de ar-
bore cadendo, vel in aqua submergendo, aut alio quo-
vismodo statuimus, quod pro tali homine sic dece-
dente nulla questio penitus moveatur. Item dum igno-
ratur, quis commisit homicidium, decrevimus, quod
castellanus de hoc non moveat aliquam questionem
sed consanguinei et proximiores culpabilem inquirentes,
causam, dum poterint, prosequantur iuxta iuris
formam. De occisis, ut violenta audacia &c.

58. ~~Vt violatorum~~ audacia refrenetur, statuimus, quod dum miles parem sibi militem occiderit, pro capite LX, pro mutilacione cuiuslibet membri XXX, et pro simplici vulnere XV marcas soluere teneatur. Item omnia homicidia qualitercumque et a || quibuscumque perpetrata fuerint et commissa, iure Polonicali iudicentur.

De capite matris soluendo. [41, b.

59. (57). Laurencius conqueritur de Martino, quod [sibi] [matrem] interfecit, Martinus respondit, quod Laurencius non fuit de legittimo ~~matrimonio suo~~ thoro [procreatus. [suo matrimonio]
ex eo, quod (cum) asserebat, ~~ipsum esse~~ filium mulieris vagabunde. Nos [in tali] [et simili] [casu] dicimus; caput matris exsoluendum seu obtinendum. [autem]

Quod raptores infames habeantur.

60. (58). ~~Sunt~~ (Cum) nonnulli, qui per indiscrecionem victum longi temporis [~~breui hora~~ consumentes, (hora) assumunt sibi [breuiora]
extra propria (m) occasionem diuagandi et taliter diuagantes, aliena rapere ~~non formidant. Vt igitur tales a quali-libet occasione diuagantes~~ saltem formidine pene retrahantur, statuimus, quod taliter diuagantes ~~re~~ (et) rapinas committentes, quibuslibet eorum bonis, que habent, ipso facto sint priuati. Et si conti(n)gerit huiusmodi fugitiuos et diuagantes nostre gracie reconciliari, volumus nihilominus, quod inter [suos] [pares] vt infames habeantur.

De spolio occisi donacione.

61. (59). Consue(w)tudine (anti)~~anti~~quissima ministerialium obseruatum extitit; quod cum ad aliquem in via occisum vocabantur, ipsum vestibus, in quibus ~~fuerat~~ occisus || iure ipsorum, quod ipsi nominant Urwa(n)te, exspoliabant. [fuerit] [42, a.
Vnde cum afflictis non sit addenda afflictio, eisdem ministerialibus prohibemus de cetero quoslibet occisos spoliare seu exuere, sed tantum ~~modo~~ vnico grosso contententur, quem de(reu)~~cer~~nimus eis (dem) dandum pro labore per eum, qui ad aliquem occisum procurauerit eos euocare, donec de eodem homicidio questio totali(s)~~ter~~ fuerit diffinita.

Pro pastis frumentis.

62. (60). Vt quilibet ~~alium~~ (proximum) indempnem vigilet conseruare, si aliquis alterius semina iumentis vel quibuslibet pecoribus maioribus depascat, statuimus, quod pro quolibet iumento vel pecore [illegible] [quartam] [illegible] (vero) [illegible] [illegible]. Item dat [illegible]

63. [illegible]

decre(v)imus, quod ad proximiorem castellanie curiam suis fuerit regali sive cuiuscumque iudicis eadem iumenta pas-sus dampnum depellendi habeat facultatem, ita tamen quod sub testimonio vicinorum in propria domo passus dampnum [iumentis sive pecoribus per noctem servatis, in cras-tino [ad proximiorem curiam castellanie [depellere tenetur] iumenta vel pecora predicta.] [autem] [per noctem, dummodo remote sint curie servare poterit,]

De foro competenti. ||

64. (61). Cum actor forum rei undique sequi debeat, volumus, ut si quis in iudicio iuris Theutunici contra reum suam accionem dirigit vel proponit, reus ibidem super alia questione similiter vel inequaliter reconvenire non poterit, sed suam litem aut causam coram iudice competenti, cum voluerit, agitabit. [42, b.

De incendiariis puniendis.

65. (62). Ex lege imperiali clara luce nobis constat, quo modo incendiarii et exustores voluntarii domorum, horreorum aut quorumvis bonorum [morte crudeli et infissima puniantur, quibus eciam invenctis, si ad ecclesiam fugiant, patrocinium nullum ex hoc debeant obtinere, propter dampnati criminis sevitatem. Consweverunt tales omnes, ut manus effugiant iusticie ipsos punire volencium, ut plurimum in civitatibus et villis theutonicalibus permanere, ut accionem propositam contra eos eludant per iuris Theutunici defensionem, et sic sepius talium [maleficiorum] crimina] remanent impunita. Unde de nostrorum baronum basso consilio statuimus, ut accusatus de crimine incendii sive exustionis, eciam iuvenenti in civitatibus, aut villis Theutunicalibus, extra forum ipsorum trahantur et in iure Polonico || tamen coram iudice competenti tenebuntur respondere, sentenciari et puniri pena digna debebunt iusta exigenciam criminis vel et eius probacionem [volumus, ut morte] [43, a.

De virginibus stuprandis.

66. (63). Re vera non solum a malo, sed et ab omni specie mali quemlibet viventem sub lege necessarium est abstinere, per quam refrenatur malorum audacia, et iustorum innocencia tuta tunc consistit. Sane quidam ad fertilitatem corporis suum, ut plurimum, protrahentes, et lasciviam vitam gerentes, deum non timentes nec temporalem penam formidantes, virgines stuprant vel mulieres polluunt violenter; et quando impetuntur ab ... in recenti, iure Theutonico volunt se tueri, ut ...

eludant ~~commissi~~ criminis accionem. Visum extitit nostris nobilibus in colloquio generali, quod ~~et~~ nos decrevimus perpetuo observandum, ut tales oppressores virginum aut mulierum, si proclamaverint in recenti, iure polonico coram iudice competenti teneantur respondere et puniri, iuxta ~~commissi~~ criminis qualitatem.

De privilegio abutendo.

67. (64). ~~Quum~~ Cum secundum [~~patrum~~ sanctorum decreta pa- [principium]
decernat ille amittere privilegii || auctoritatem, qui non [43, b.
utatur in eo concessa sibi potestate, plures sunt no-
bi[les et] militares ius theutunicum habentes in multis ipsorum [nobiles et]
villis ex nostra ~~et~~ aut nostrorum predecessorum gracia eis
facta, et tamen iure theutunico [illegible], tantum secun-
dum ius polonicum se regunt in quibusdam. Talium
nos quod si ~~in~~ aliqua ~~villa~~ aliquis sint iure theuto-
nico, [illegible] theutunicum contra agentes non
poterint se defensare. Propter quod volumus, quod
ubi crimen est ~~commissum~~, tali iure, quo illa villa
tunc usa fuerit, debebit iudicari ~~[illegible]~~ terminari.

~~68. Statuimus, quod dum aliquis contra suum privilegium in qualicumque causa citatur, et exhibendo suum privilegium in iudicio amittit sexagenam, si ipse actor citans per iudicem iussus renuerit iurare, se nesciuisse reum fuisse privilegiatum et privilegium habuisse, tenebitur restituere idem actor eandem sexagenam. Secus esse volumus, si iuraverit, se nesciuisse reum fuisse privilegiatum.~~

De kmethonibus recedendis.

69. (65). Cum ex separacione subditorum bona dominorum
sepius desertantur ~~nulla~~ [causa legitima ad hoc persuadentes, visum fuit nostris baronibus huic periculo non [in illa
segniter obviare. Propter quod nostra voluntate est
institutum, ut non plures kmethones aut incole [de [simul possunt]
una villa ~~insimul possint~~ ad aliam ~~villam~~ recedere, nisi unus vel duo, preter domini illius ~~ville~~,
in qua degunt, voluntatem, nisi in casibus hijs ~~ex~~- scriptis. Casus dum
~~ceptis, ubi si~~ [dominus ville opprimat [filiam ~~aut~~ licet recedere, quando]
~~uxorem~~ sui kmethonis item dum pro ~~aut pro~~ excessu seu culpa [uxorem violenter aut]
heredis ibidem || villani bonis ipsorum depredentur, [° [44, a.
~~vel in sentenciam excommunicacionis per commissa sui~~ [° Item quando excommu-
~~reat sui domini ex delicto~~. In ~~talibus casibus non~~ nicantur kmethones
~~tantum~~ [tres vel quatuor ~~eiusdem ville incole~~ [abire. domini ipsius ob delictum]

[In hijs nedum duo sed] [villani casibus vel kmethones simul]

possunt, sed et omnes ~~inhabitantes~~ ibidem recedant, quo placebit eis.
Indūcitatis excepcio opponi non poterit. etc.

70. (66). ~~Similiter~~ infantibus ad duodecim annos educatis, [Si mulier] [illegible] per aucuniuspiam iniuria fuerit illa, [pueris] [illegible] patrem ~~suum~~ mortuo, possunt illatam vio[illegible] pro quo agere non valebant propter [illegible] [illegible] impedientes ~~seu iniuriantes~~ aut iniuriam et excepcio ~~[illegible]~~ opponi non poterit, nisi ~~suum~~ tunc [illegible] tempus [illegible] negligerint pro iniurie [illegible] eis illatis, tunc obsta[illegible] eis excepcio [illegible] propter negligenciam [illegible]

De bona presumcione

71. (68). Ut viri honore ~~et~~ iuste [illegible] [illegible] [illegible] inter [illegible] fideles [illegible] [illegible] si quis miles aut alius vir [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~, aut latrocinium ~~aut latrocinii [illegible]~~ [illegible] propter [illegible], [ipsius] sumpcionem [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] proprio [licebit illi] iuramento suo ~~protestacionem~~ a tali accusacione se expurgare.

De pera tribus scotis et gladio, capitulum patet ex se.

72. (67). Egidius deposuit cum querela, ~~quod~~ cum in via obdormivisset, Falco [illegible] [illegible] cepit gladium et peram in qua fuerunt tres scoti gros- [44, 6. sorum; et quamvis gladium et peram ~~sibi~~ restituisset sibi, tamen tres scotos sibi non restituit, [illegible] pro se usurpans; Falco vero ~~[illegible]~~ quamvis de pera et gladio confitetur, et se eadem ~~restituisse fatetur~~, tamen de predictis tribus sco- [obtulit restituere] ~~tos~~ diffidebatur. Unde nos attendentes, quod nullus debet res alienas attrectare domino invito nec rogatus, pre- dictum Egidium in tali ~~simili~~ casu decrevimus fore admit- tendum ad iuramentum.

~~De morsu canis.~~ De extinccione candele.

73. (70) ~~(69)~~. Item Egidius conquestus ~~est~~, quod canis Falco- nis ex incitacione seu impulsione ipsius Falconis tali- ter eum lesit et momordit, quod ex illo morsu osten- debat et asserebat se claudicare; Falco ~~vero~~ eandem impulsionem seu incitacionem canis diffitebatur. Et quia Egidius actor hoc non poterat probare, nos [autem] in simili ~~tali~~ casu declaramus, quod Falco per iuramentum proprium debet se expurgare.

De morsu canis. (√).

74. (69). ~~Querelam~~ (Item) |deposuit| Egidius| contra Falconem, quia cum in domo ipsius ~~Egidii~~ facta fuisset ~~in vespere~~ conten- ⌈vespere⌉
cio, ipse Falco superveniens candelam extinxit, qua ex-
tincta Egidius nescit nec scire potest, per quem in illa
contencione fuerit vulneratus. Falco vero licet |extinccionem| [45, a.
|candele| confiteretur, tamen ipsum Egidium ~~se~~ vulnerasse
diffitebatur. Nos ~~itaque~~ (vero) a predicto Egidio actore iura-
mento recepto, quod in predicta extinccione candele
nescit, per quem (sit) vulneratus ~~fuerit~~, predictum Falco-
nem, quia candelam extinguendo vulneri prestitit occasio-
nem, in vulnere diximus condempnandum.

De ove non apulta.

75. (71). Preterea de villanorum pastore deposuit Egidius,
quod ovem ad gregem impulsam et custodie pastoris com- [45, b.
missam, de grege non rehabuit iterato ovem eandem; ‖ pas-
tor vero asserebat, se eandem ovem una cum aliis ad vil-
lam reduxisse. Nos itaque in ~~tali~~ casu ~~et~~ simili pastorem
decrevimus iurare, quod ovem ad villam reduxisset.

De filiis lusoribus.

76. (72). Ut noxius ludus taxillorum abiciatur, per quem
sepe iusti patres ~~propter~~ filiorum excessus de bonis pellun-
tur ~~et~~ deducuntur absque demeritis ipsorum ad nimiam
paupertatem, statuimus, ut si aliquis filius, utroque
parente sanis existentibus, deluserit alicuius |peccunie|
|quantitatem|, predicti ludentis parentes non tenebuntur
ipsi victori pro ipsorum filio ad alicuius pecunie debite
(73). satisfaccionem. √Idem dicimus de Iudeis [illegible] mutua- √ De accomodacione.
rent peccuniam tali filio existentibus parentibus ad-
huc sanis, concessio facta non valeat, nec erit satisfac-
cionem aliquam Iudeis ~~[illegible]~~ parentes [illegible].
Sic eciam dicimus de omni contractu inito cum filio
~~familias~~ [illegible] non valet, cum sit in paterna pote-
state constitutus, propter (hoc) quod non habet |alicuius| |ad-
ministracionem| rei [illegible]
De ludo ad prestitum et fideiussoria capitulum. ‖ [46, a.

77. (74). [illegible] preludendam lusoribus taxillis [illegible]
subtilitatem, qui consueverint inebriatos, ~~vel~~ ad pro-
vocacionem ~~ire~~ deductos, ~~[illegible]~~ (cum ipsorum) taxillo- ⌈iracundie⌉
rum ludi fortuna, super prestanciam seu credenciam
de pecuniis, equis et quandoque de hereditatibus
cribrare, expoliare et dampnose ammonere; qui sic
debiti ~~et~~ ad inopiam deducti, ut plurimum ad vicia
deteriora labuntur, propter que ulcis iudicialis iux-

ta ipsorum demerita a nobis consuevit in talibus ~~exerce~~ extendi, ~~ci~~, et ad hoc malum evitandum et quod nostri nobiles rebus habundantes, strenuitate dediti pro defensione regni forcius invigilent, declaravimus ~~decconimus~~, ut deinceps nullus terrigena noster cum alienigena cuiuscumque status vel condicionis presens existat, in nostro regno tradat tasillos ad prestandum, sed tantummodo pecunia pro parata. Quod si quispiam ~~contra~~ hoc statutum venerit temerarie, ipso iure non valeat evinci, nec ~~ad~~ aliquam solucionem seu ~~ad~~ satisfaccionem victus victori tenebitur, nec fideiussor datus ipsi vincentis poterit ~~de~~ pro debito ammoneri. Si quis vero ~~spernens~~ hoc statutum pro pecunia sic evicta acriter moverit suum debitorem cum verbis turpibus vel eius fideiussorem, quociescumque maledixerit vel ~~impro~~ vituperaverit pro debito prelibato, tociens illi pro sua verecundia penam pyanczth nadrescza que dicitur, solvat, et nostro iudicio nichilominus aliam similem penam pro inobediencia assignabit. [supervenienss post] [46, 6.

De bellancium stacione.

78. (75). Expedit reipublice, ut subditi nostri in quiete vivant et quod nulli noceant et in virtutibus convalescant. Quidam preterëuntes ista veluti legis transgressores cum per terras proprias pergunt ad expedicionem, quasi hostes se moventes infinita dampna ~~pauperibus~~ eciam plura, quam hostibus irrogare non obmittunt, per que terre nostre maxime devastantur. Volentes ~~ita~~que huic periculo de remedio opportune providere, statuimus, ut quociescumque ad expedicionem per terras nostras fit progressio, nullus ~~stacionem~~ faciat in villa sed in campo, nec rapinas in equis, pecudibus, pecoribus aut in aliis rebus committat, sed solum pabulum moderate ~~tamen recipiat~~ eciam ~~pro suis equis et~~ staciones faciat ~~de lignis in~~ tibus, ~~gaiis~~ aut rubetis incisis ~~et~~ receptis, ut eciam hoc edificia villarum intacta consistant. Si quis veluti temerarius huius statuti violator et contrarium fecerit, dominus illius ~~ville~~ aut cui dampnum est illatum ~~dampna~~ recuperet; iusta sui iuramenti ~~dum~~ sacramentum super ablatis precium, cum pena pyanthnadreszat ~~[illegible]~~, ad hoc apposita, ~~et nichilominus~~ quidem ~~nisi alia~~ similis pena ~~in~~ pro violacionem statuti ~~pro nobis~~ cedat. [stacionem] [in gagiis (1) vel] [47, a. [et edificari possent in futurum] [F existat]

De divisione filiorum cum patre.

79. (76). Ex communi vero in regno nostro observancia

quod moriente matre bonorum omnium fieri a patre
inmunem [illegible] melioracionem propter quam [contingit saepe]
filios etate iuvenili ~~in re paterne~~ [omittere] [vita] [illegible] a [in tempore
patre] et annos propter ingratitudinem factam patri fra-
trem non ^visi^ succurere filijs ad inopiam vergentibus], et sic ex [est necesse]
tali divisione pars utraque sentit incommodum et [illegible]
tat. Visum extitit nobis et nostre milicie, ut matre mo-
riente filij non petant [bonorum ~~omnium~~] [ex tunc pa-
terna] [aliquam] [a patre] porcionem, antequam ad secun-
das nupcias convolaverit, nisi tunc velit pater eius porcio-
nis bona et hereditates illas ^omnes^ communes indebite dissipare. || [47, 6.

De infamibus furta committentibus.

80. (77). Sepius contingit, ut quidam de militali prosapia
[prediij] procedentes, velut ~~prodigi~~ honoris et fame ipsorum, fur-
ta seu latrocinia committentes, sint profugi nostri re-
gni sponte spontanea [voluntate] [ipsorum] et sic occasionem ha-
bentes, plura mala committere non formidant, pro qui-
bus incidunt (s) ~~in iram nostre indignacionis. Tandem de~~
~~commissis furtis et ceteris actibus malis penitencia du-~~
~~cti, amicorum suorum intercessione, nostram regiam~~
~~clemenciam implorare consueverunt et in nostre gracia~~
~~de novo restaurantur. Volumus, quod licet nostra ira~~
~~sit dimissa eis et pena, nihilominus pro furtis et dam-~~
~~nis eius vivis ipsius illatis tenebuntur iudicialiter respon-~~
~~dere et satisfacere, iusta sentencie diffinicionem per~~
~~iudicem deputatum non obstante qualibet diuturni-~~
~~tate. Et infamem talem reputamus, neque alijs no-~~
~~bilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama~~
~~et sublimitate honoris poterit adequari. Similiter il-~~
~~lum dicimus infamem, qui occulte insidiando habi-~~
~~tatoribus nostri regni, fures et profugos servat et par-~~
~~titur cum eis rapta et male conquisita. Tales non~~
~~possunt dicere se probos, cum infames probi viri~~
~~reputantur.~~

De usura iudayca capitulum.

81. (78). Cum in usurarum voragine sit insaciabilis
appetitus, [extorsioni peccuniarum terminum non im- [quidam]
ponens, proinde statuimus nostrorum baronum aucto-
ritas, ut Iudeij fidei nostre veri inimici christia-
nis peccunias ipsorum mutuantes, non plus pro qua-
libet septimana exigere habeant, nisi tantum unam
quartam cum graciarum accione. Et si Iudeij, qui
per novas decepciones ad literam obligacionis mutu-

aut decimas, sustinuerint, quae usque duos annos suum debi-
torem pro usura accrescente et in principali debito ad iu-
dicium non provocantes, extunc ipso facto usuram accres-
centem ulterius per duos annos amittere debent, et tan-
tum de principali sorte et de usura iam aucta infra pre-
dictum terminum sint contenti, neque per eandem literam
obligacionis fideiussorem obligantem effectualiter ammone-
re, aut obligatis etiam cavere vel observare ipsis tene-
antur iuxta obligacionem vel promissum. [48, a.

De gayo succiso.

82\. (79). Quidam de ipsorum audacia nullum freni mo-
dum intrantes siluam vel gayum aliquius preter domi- [alterius,
ni voluntatem, quercus excidunt meliores, nullam
[penam] penam sentientes ex hoc incurrere. Statuimus, ut si aliquis
excidit quercum in bonis alterius domino invito, va-
lentem ad axem, aut de minoribus quercubus vel aliis
lignis lignaminibus currum repleverit, penam quae dicitur
syedm grzywen illi, cuius dominio sunt
incisa.

De ffurto frumentorum.

83\. (80). Et licet canonica sanccio depopulatores a pro-
rsus nullum exitum habeat, tamen temeraryi a iusto
non revocantur, nisi addatur terqueas in prima vicariis
et temporali disciplina impyje puniantur. Propter
quod statuimus, ut si alicuius militis, nobilis, cuius
aut alterius hominis simplicis familiares frumenta
de nocte kmethonum vel quorumcumque receperint,
licitum sit domino frumenti aut suis servis vel amicis
ipsa defensare equos recipiencium vel vicias rex lidere [48, b.
pro se tollere. Et si quempiam tunc occiderit, impu- [tunc]
nite volumus ipsum pertransire; dominum vero il-
lum, de cuius domo exiuerint tales depopulaciones,
in penas nobis pyantnadzescza decrevimus incidis-
se; aut si vulneraverit aut occiderit frumentorum
defensorem, solvat vulnera tero vel caput pueris
vel amicis cum pena prenotata.

De increpacione turpiloquii.

84\. (81). Quoniam omnis scurrilitas verborum et turpi-
loquium ad rixas homines provocantes apud virtuosos
debent non immerito evitari, utpote cum aliter, nisi
metu pene quandoque aliqui a talibus prohibentur.
unde volumus, ut quisquam linguam suam non re- [ut si quis]
frenans, si nobilis nobili improperaverit mentiens [nobili]

ipsum filium meretricis et statim non reuocat aut non negat, quod dixit, neque probat eum esse talem, prout ipsum asseruit, pro vituperio [illius], quem sic vituperauit, [ipsius] racione pene soluat IX [marcas grossorum, veluti si ip- [XLta] sum occidisset erit.

85. Idem dicimus, si patrem eius meretricem nominat, ut et non reuocauit nec [que] probauit, quod asseruit, in si- milem penam ipsum decreuimus incidisse [aut] Reuocando autem debet dicere, id quod eum loquitus, [eum] menti- tus [sicut canis.

De wlneracione nobilium. ||

86. (82). In percussionibus militum et aliorum nostrorum subditorum istum modum in penis exigendis volumus obseruari. Si miles militi aut nobili nobili plagam de- derit absque sanguinis effusione, nobilis, cui illata est tali percussio, pena, que dicitur pyankuadrescza per inferentem debebit assignari. Si autem illi inferatur, qui non habet ius militabe, tunc marca grossorum pro tali wlnere, kmethoni vero pena szesc groszow [per percucien- [marca pene] tem [debet soluit].

De diuisione penarum.

87. (83). Vt penarum distinccio et legittima diuisio ha- beatur, quod si kmetho wlneratur cum sanguinis ef- fusione aut percutitur enormiter, de omnibus penis pro wlneribus aut percussionibus sentenciatis, duas partes leso, terciam autem iudicio, vbi causa agitetur, assignari [demandamus. [hoc decreto]

De fratricidio aut sororicidio ca m

88. (84). Et licet lex tam noui, quam veteris testamenti fratricidium [aut] et alya seua crimina grauiter puniat seue dampnet [pnaly], tamen quidam [aly] velut hostes proprij sanguinis et honoris, legis penam minus formidantes, fratricidium committunt, sororem vel proximum occidunt, ut ex eius morte bona hereditarya lucrentur. Volumus ita- que, ut vnde lucra habere cupierunt [concupiunt], inde dampnis af- fligantur et puniantur, in quo peccauerunt; [omnes [49, b. regnicole et nobiles [regni] [nostri], fratres, sorores, aut [propterea] proprios consanguineos interimentes, non habentes proles vel habentes, in hereditaria successione nullum accessum obtinebunt. Quinymo et sentenciamus ip- [omnes] sos et ipsorum filios priuamus omni legitima ta- lium hereditatum [porcione, in quibus bonis siue he- [porcione]

[49, a.

reditatibus alij consanguinei licet remociores in linea, obtineant successionem. Quos in aggrauacionem culpe ipsorum propter inhumanitatem [ob hoc] omnes fratricidas et patricidas infames pronunciamus et inhabiles ad aliquos honores promouendos.

De plantacionibus.

89. (85). Statuimus et decreuimus, quod si alique plantaciones iam inserte et radicate euellantur [debeant] et extirpari, eciamsi sint proprie alicuius [extunc in solo seu in area] sub pena sex marcarum [relinquere quasque teneatur].

Patet ex se de re violenter.

90. (86). Item si aliquis violenter mantellum suum vel quamlibet aliam rem propriam auctoritate propria cuicumque [receperit] iure non repetendo [ablata sic violenter] cum pena dicta marcarum restituere teneatur. [Unus cristus] [50, a.

De cultura patet ex se de seminacione.

91. (87). Aliquis excolens et seminans agros alterius, semine eorumdem agrorum careat cum pena pyandnadvetcza taliter nuncupata.

De bobus receptis.

92. (88). Cum alicui quatuor boues [violenter] fuerint recepti et de huiusmodi violencia fecerit protestacionem, volumus, quod pro huiusmodi violencia boum et laborum pro qualibet septimana quatuor scotos dampnum et iniuriam passo cum pena [quindecim] et iudicio alia XV pro pena satisfacere teneatur.

De ffeno.

93. (89). Item pro curru feni violenter recepto tres grossos cum pena XV. eidem iniuriam et dampnum passo et iudicio XV. satisfacere teneatur. Granum.

94. Item pro vna coffa cuiuscumque grani in die recepta, pena iudicio VI marcarum et passo dampnum [XV. Si autem tempore nocturno recipiatur, decreuimus esse furtum. [pyanthnadzycza exsoluatur] Estiuale.

Item pro coffa estiualium et hyemalium decreuimus, vnam mensuram, dum [recipitur] in currum, violentam, furtum declaramus, id ipsum ad recepcionem feni extendentes. [pro pena]

Item familus, qui dicitur [holomek alias husdnachtk], si vicinio domini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam [50, b.

Item famulus, qui dicitur golonanka, si vicino do-
mini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam, dominus
ipsius pro ipso satisffacere tenetur. Bene nitet ex se capitulum.

(90). Item dum pauper homo [diuitem] pro violencia citat,
diues de violencia per testes habet et debet se expurgare
alias iuxta violencie quantitatem debita pena est mulc-
tandus.

De penis ut in se.

95. (91). Cum aliquis arguit seu provocat sentenciam iudicis cas-
tellani Cracouiensis, quod dicitur narzecze aut
naganye, pelles [ermelinas], castellani autem Sandomiriensis, [curcillinas vel ermelinas]
[aut si] Lublinensi pelles mustellinas, cuilibet palatino rum pel-
les mustellinas, iudicibus Cracouiensi et Sandomiriensi
pelles mardurinas, subiudicibus pelles [illegible], [illegible]
[illegible] persez marcas, camerarijs [illegible] [illegible]
per sex scotos, iudicibus castellanorum [illegible] mar-
cam, cuilibet [illegible] pelles [illegible]. aliis cas-
tellanis Sandomiriensi et Lublinensi excepto, per sex
marcas absque omni [illegible] et [illegible] ad aliquam
aliam audienciam admittatur, [illegible] et satisfacere teneatur.

De ludo ffilij.

96. (92) Filius nondum emancipatus [in paterna] [constitu-
tus] potestate, nec a fratribus diuisus [aut] separatus, si
globizando aut [vel] taxerizando vel quolibet alio ludo
dampnoso ludendo aut exercendo aliquid perdiderit,
talia omnia et singula per ipsum deperdita volumus [51, a.
et decreuimus, quod in ipsius partem seu sortem com-
putentur. Nichilominus decernentes, quod siue in taxil-
lis, siue in sacis vel alea, aut in quibuslibet aliis lu-
dis lucrosis ipsis ludentibus, ad pecunias, equos vel alias
quaslibet res lucratas seu in huiusmodi ludis acqui-
sitas [moriendi, petendi, requirendi fuerint in certamen] pro vendicandi, non
obstante qualibet fideiussoria caucione seu obligacione
penitus nullum ius ex predictis ludis sit exquisitum,
sed duntaxat quoslibet ludos [habere] [concedimus] et
volumus gracia [temporis] [deducendi] et causa solacij et
exercicij habendi.

[huiusmodi ludentes, si ad peccunias, equos vel ad alyas quascumque res lucratas mutuus fideiussores interposuerint] [et de ipsis]

97. Militi pro voce plaga vel pluribus absque fac-
tis, XV pena percusso et iudicio XV. Si vero fuerit cum
baculo et cricula, sicut pro vulnere gladiali declara-
mus satisfaciendum. Militi vero famoso slachczye, se-
xaginta marcas, scartobello triginta marcas, militi

~~creato de scultheto vel umethone, quindecim marcas pro~~
~~capite, item militi slachcye pro vulnere decem marcas,~~
~~scartabello quinque marcas, scultheto vel umethoni factis~~
~~militibus, tres marcas pro vulneribus statuimus persol-~~
~~uendas.~~

De vulneribus in ludo soluendis.

98. (93). Bartoldus deposuit querelam contra Andream, quod pratum ipsius falcauit, Andreas autem licet sit confessus predictum pratum se falcasse, tamen adiecit, quod idem pratum wlodarius Bartoldi pro certa pecunia falcandum sibi vendidisset, et pro eodem prato pecuniam ~~idem~~ idem wlodarius ab ipso recepisset, quem tamen mortuum ~~esse~~ asserebat. Nos autem ~~considerantes~~ [attendentes] confessionem ipsius Andree et eciam mortem ipsius wlodarij in tali casu ~~in~~duximus ~~eidem~~ eum Andream probare prati vendicionem et empcionem. ‖ [51, b.

De feno falcastrato.

99. (94). Item Bartoldus deposuit querelam contra Andream ~~deposuit~~, quod ipsum vulnerasset, Andreas confessus ~~est, ipsum~~ Bartoldum vulnerasse, dicens, quod hoc fecit volens in ludo in ~~et~~ solaciando, tamquam ~~socius~~ et amicus cum amico. Nos audita ipsius Andree confessione, attendentes, quod ludus non ~~debet~~ habeat se extendere ad aliquam lesionem seu offensam, ipsum Andream in tali casu decreuimus, Bartoldo ad vulneris satisfaccionem condempnandum.

De comodatis decem marcis.

100. (95) Nicolaus Mathie mutuauit decem marcas, pro quibus Laurencium sibi dedit fideiussorem; et post aliquot dies idem Mathias debitor ipsi Nicolao creditori in absencia ~~Laurencij~~ fideiussoris eandem peccuniam persoluit, ut debebat. Tempore vero procedente predictus Nicolaus creditor Laurencium fideiussorem pro predicta pecunia traxit ad [causam] ~~iudicium~~. Et quia idem fideiussor in iudicio constitutus asserebat, predictam peccuniam per prefatum Mathiam debitorem principalem ~~fuisse~~ esse persoluendam, ~~solutam~~, nos in tali casu decreuimus probandam esse factam ~~fuisse~~ solucionem.

De dote in habendis pueris et donacione. ‖

101. (96). Statuimus, quod marito mortuo vxor circa donacionem et dotem et quelibet parapffernalia in peccunijs, gemmis, lapidibus et vestibus superexistentibus debeat remanere; ipsa autem mortua ad pueros [52, a.

si ipsos habuerit, predicta omnia deuoluantur. Que mu-
lier habendo pueros, si alium virum receperit vel recipe-
re voluerit, decreuimus, quod tantummodo ad eosdem [parte ipsos in di-
pueros omnia bona paternalia integraliter cum aliis ~~pre~~ uisione contingente]
~~dictate~~ quorumlibet bonorum maternalium, in quibuscum-
que rebus consistant, absque aliqua contradictione deuol-
uantur, et cum |alia| residua| suorum bonorum ~~predicta~~ in parte
~~te~~ maritum recipiat iuxta suam voluntatem.

De domicella dotanda.

102. (97). Item statuimus, dum aliqua domicella maritatur,
dos siue donacio in pecunia parata sufficiat, quod in pre-
sencia amicorum assignetur; bona vero hereditaria co-
ram regia maiestate debeant assignari.

De dampno dato.

103. (98). Martinus conqueritur de Nicolao, quod die forensi
in |via| publica| |de pera| recepit sibi octo scotos violen-
ter, Nicolaus vero respondit, quod indebite ipsum ca-
lumpniaretur|| nec eandem peccuniam amisisset, nec sibi [52, b.
recepta fuisset, volens cum sex testibus de hoc se expur-
gare. Nos itaque in tali casu ~~decreuimus~~, cum ~~suade~~ 12
~~cum~~ testibus [et non paucioribus fieri huiusmodi expur- [bonis]
gacionem.

De bursa et de octo scotis.

104. (99). Item Martinus deposuit contra Nicolaum, quod
dum agros proprios coluisset, bursa eidem ~~cecidit~~, in [cecidisset]
qua fuerunt ~~VI~~ octo scoti; Nicolaus vero superueniens in-
uenit bursam eandem cum eisdem ~~VI scotis~~ et cor
monitus restituere non curauit. Nicolaus autem ne-
gauit, se eandem ~~predictam~~ bursam inuenisse vel peccuniam
habuisse. Nos itaque in tali casu ~~indiximus~~ [eidem [duximus]
Nicolao per proprium iuramentum se expurgare, quod
non inuenerit nec habuerit peccuniam ~~eandem~~ predictam

De arbore fructifera capitulum.

105. (100). Statuimus, quod pro qualibet arbore fructifera seu
pomifera succisa XII grossi dumtaxat passo dampnum
exsoluantur cum pena XV passo dampnum persoluendo.

De expurgacione serui contra dominum.

106. (101). Preterea cum dominus contra wlodarium vel a-
lium familiarem suum ~~aliquis~~ pro [rebus vel iniurijs [aliquibus]
suis habet questiones, tunc ipse wlodarius aut fa-
miliaris domino suo non deferendo || per iuramentum, te- [53, a.
neatur se cum sex testibus expurgare.

De sculteciа emenda aut vendenda.

107. (102). Cum officium sculteorum semper seruile existat

et ad nullum dominorum suorum stare et facere iure te-neantur, indecens est, ut maiores aut et potenciores perso-ne in sculthecias aliquas, quam ipsarum villarum sui preter voluntatem domini orum assumantur. Idcirco visum fuit nostris baroni-bus, ut nullus miles aut alius quicumque illustris emat aut acquirat sibi in aliqua villa sculteciam preter illi-us ville aut possessionis domini vel aut patroni voluntatem; ffactam autem contra hoc statutum ipsam empcionem decernimus [irritam et inanem. [fore]

Bona activa cura.

108. (103) Cum omnis dissensionis et discordie sit mater com-munis, in qua eciam fratres aut germani existentes, ad rancores seu lites non modicas sepius provocantur, ad quas evitandas homines ipsi, se in periculum incidant vite utriusque], consueverunt [ut plurimum, homines vi-vere et stare in proprijs domibus separatim, de parte tempore [itaque bonorum sive hereditatum, que ipsos contingit, habita divisione, invicem ipsorum amicitiis mediantibus, licet ad || principum noticiam ipsius non foret deducta. Sed quia se-pe contingit, quod ex aliquorum vita activa et bona procuracione domus ipsi separantur et procurantur, ceteris vero hoc ipsum [negligentes et in racione dissoluti, domos proprias ac bona hereditaria reformare non curantes, [vita dissoluta non curantibus et sic] domos informatas et hereditates ad utilitates deduc-tas, iure [pro se vendicant obtinere, fratres aut amicos [ipsi dissoluti] ipsorum ad iudicia protrahentes, et sic quilibet pater-familias tactus hoc timore a reparacione bonorum se subtrahit re et a domorum ereccione, propter quod, ut ne a torpore et pigricia tales retrahamus et excitemus, et bene laborantes et procurantes aliquod t commodum in-de reportent, statuimus nostra auctoritate, ut qui-cumque fratres vel amici, consanguinei vel nepoti se-u utriusque ab invicem separati fuerint vel et divisi et in hac separacione seu divisione steterint per tres annos continuos et tres menses in tacitumitate, ad iudicium non provocantes, nisi causa legitima allegetur, prop-ter quam sibi non obviat prescripcio, a reficione seu vendicacione partis hereditatis fratris sui vel a-mici per prescripcionem obiectam legitimam excludantur. [53, b.

De prescripcionibus furti et latrociny.

109. (104). Cum furta et latrocinia propter scultatem crimi-nis et inflictionem seu formidacionem pene pro delicto commisso apponente || per maleficos interdum ut plurimum [54, a.

occultantur, ita quod noticia criminis in breui non potest pro-
palari, et sic quamtoque furta remanent inpunita, et cum
contra eos accio proponitur, per excepcionem prescripcionis
annualem volunt ~~se~~ tueri; in detestacionem itaque criminis
decre~~ui~~mus [crevimus], ~~vt~~ si quis de furto aut latrocinio in iudicio ac- [vtrumque]
cusetur, si est [manens] [secum] in vna villa, aut in [illegible]
chia ~~vbi~~ [audit] [secum] diuina ~~de domicilijs [illegible]~~ [illegible]
obiec[cio] annualis prescripcionis procedit et habet [illegible] con-
tra accusatorem de furto. [illegible] autem ~~ab inuicem~~ [illegible]
us sunt distantes, non illa prescripcio excepcionis agen-
tem ~~pro furto~~ repellit, sed tantum triennalis [illegible] inpulsari poterit
sue pigricie cum omnes desides et lenti, ~~qui~~ in sui dampni
recuperacione minime curauerunt vigilare.

De defectu etatis puerorum de prescripcione.

110. (105). Si cuiuscunque pueri inpuberes ante legitimam
etatem ad iudicia trahuntur super hereditarijs questio-
ne et ob defectum etatis cum actore litem contestari ne-
queunt, propter quod ex interlocucione iudicis [litis con- [eadem]
testacio ~~eadem~~ usque ad etatem debitam illorum pue-
rorum prorogatur et dilacione pendente ~~aliquot anni~~
~~effluere contingerunt~~. Quibus tunc pueris legitimam
etatem attingentibus, si questio || eadem ipsis [illegible] [54, b.
excepcionem prescripcionis ijdem pueri ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
illorum annorum, quibus induciati fuerint, opponere
re non valebunt, sed tantum vtentur illorum dierum
prescripcione, si qua [fuit] apud ~~ipsos~~ illos vel illorum proge- [sit]
nitores, antequam fuissent primo ad iudicium ~~super~~
pro ~~eadem~~ causa euocati.

De prescripcione patet ex se.

111. (106). Cum realis distinccio personarum habeatur, in-
ter quas quedam persone sunt libere, vt virorum, alie ~~aliarum~~
autem, vt mulierum, minus libere agere possunt in
iudicio, super rebus et hereditatibus ipsis debitis suis
~~vel~~ obligatis, propter quod statuimus, vt viris et
masculis prescripcio triennalis tantum modo ~~currat~~; ~~viduis~~ [duret]
~~vero sex anni~~ propter fragilitatem tamen sexus in prescrip-
cione [~~opponantur~~]; mulieri autem maritate, cum [viduis sex anni detur]
non habeat sui ipsius liberam potestatem propter
maritum [decem] [anni] currant in prescripcionem.

De calumpniatoribus ca. m.

112. (107). Vt calumpnijs malorum hominum omnis via
precludatur, consueuerunt etenim quidam multum
litigiosi calumpniose viros || innocentes de crimine ho- [55, a.

B. II.

38.

micie ; [commissi] ante multos ~~annos~~ querulose accusare, cuius probacio vel purgacio propter vetustatem facti facile ~~li~~ haberi non pote~~st~~rat. Unde statuimus, ~~ut~~ si quis de crimine homicidii vult agere aut accusare cupiens penam capitis sibi vendicare ~~aut~~ et optinere, antequam tres anni elabantur a die criminis commissi, hoc in iudicium deducat, alias tribus annis elapsis perpetuo [illegible] pro capite obstabit excepcio prescripcionis [illegible]

De iudiciibus propriis.

113. (108). ~~Cum~~ [in causarum processibus apud iustos ~~iudi~~- [Quoniam dum]
hominess ~~nihil~~ nil habeat vendicare [illegible] ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ [illegible] iusticiam evertere, sed [illegible] ans stateram [illegible] equo libramine [~~[illegible]~~ [ferre iustam cuilibet sentenciam, ob hoc dum velitus noster ab hijs personis = dalej art. 136
~~[illegible] sentencij~~
~~[illegible] cum habentes [illegible], nec velit fame sue [illegible] et persecutores [illegible] contra eorum conscienciam [illegible] per precium aut per amicos [illegible] partem [illegible], propter quod statuimus; [illegible] dei timore postposito [illegible] contra aliquem clientulum alteri parti ipsum condempnando super hereditate aut alia re certa in iudicium deducta et propter hoc [illegible] ad superiorem appellat, et quia mos est in iudicio [illegible] quod iudex a quo, cuius sentencia per partem impugnatur, non prius vult nec tenetur suam sentenciam defensare, nisi prius per partem tres marce aut pelles mardurine sibi assignentur, ut parilitas in penis habeatur, si idem iudex vincatur per partem condempnatam, eidem pelles aut tres marcas receptas cum pena pyanczuadrescza suffultus rubore suo adversario restituat, qui ad superiorem in falsa pronunciacione evocavit.~~

De reprehensione alias wzlecz.

114. (118). Insuper statuimus, quod in nostra presencia vel coram nostro capitaneo, aut quando [generales] [termini] tenentur, palatinis et baronibus pres~~entibus~~identibus et presentibus, iudex iudicans non po~~test~~terit de malo iudicio redargui, cum non ipse solus, sed plures iudicant supradicta.

115. Adicientes, quod quando super ~~iudicato~~ dicto dubitatur et ad iudicem recipitur [wzlecz, quod [ille] [si] [58, 6.

recordatur, [illegible] vel [illegible] flore-
[illegible] ~~[illegible]~~
Sic iudicis improbatur (?) sentencia.

116. (119). Statuimus insuper, quod si litigator [illegible] ~~[illegible]~~ nostrorum baronum [illegible] in curia- [presencia vel]
sentenciam iniquam et perperam [protulisse] seu [iudicasse] iu-
dex per suos collegas; qui [secum] [illegible] presidentibus iudi-
tenebit cio, probare ~~debebit~~, quod iuste et legittime iudicavit.
Si autem arguens sentenciam eiam de falso probare
voluerit, ipsum iudicem iniquam ut premittitur, [sen-
tenciam] [protulisse], id probare tenebitur per sex testes
similis dignitatis et status, cuius noscitur fore iudex.
Ceterum idem redarguens sentenciam iudicis, ut est pre-
dictum, ~~contra ipsum~~ nullatenus audiatur, donec iu-
dici tres marcas vel pelles ~~dederit~~ preassignatas, quas
~~idem~~ iudex pro se racionabiliter obtinebit, si [senten-
ciam] suam, ~~ut premittitur~~, comprobaverit fore iustam.

117. Similiter redarguens sentenciam subiudicis, contra
ipsum non debet audiri, nisi ~~sibi~~ det pelles vulpinas vel
tres personas ~~curaverit~~ assignare, qui eidem [subiudici]
[cedant], si se [iuste] [probaverit] iudicasse. Et id, quod
de iudice ~~premisimus~~, de castellano eciam censemus [presumimus]
senciendum. ~~Si vero iudicibus castellanorum obiciet~~ [59, b.
~~aliquis falsitatem sentencie~~, respondere minime tene- [Iudices castella-
atur, donec ~~illas~~ eis pelles agnine fuerint presentate, quas norum, quibus si ob-
pro se obtinere non poterint, si ~~similiter~~ suum iudicium iecta fuerit falsitas
non ostenderint fore iustum. [illegible]liter]

~~118. Item ubi curie nostre sunt remote, terrigene no-
stri possunt recepta pignora ad curiam castellani aut
palatini Cracoviensis, vulgariter dictam vbora, in ter-
ra Cracoviensi prenotata commorantis depellere. Et i-
dem de palatino Sandomiriensi volumus intelligi. Hoc
specialiter declarantes, quod officiales alias sluzebnici
non [illegible] palatini instituere habeant facultatem et-
iam [illegible] iudicare, et pro afflictione aut vulneribus vel
pro [illegible] eorundem penas exigere et levare omnino
[illegible] habeant [illegible].~~

De iudiciis [illegible].

119. (142). [illegible]
[illegible]
[illegible]

[69, b.

iudicium tam Cracouie quam [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ iudicentur. | ~~Et~~ ex quo unius [illegible], ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ moneta in toto regno haberi debet ~~[illegible]~~ ~~[illegible] nostre baronie et [illegible]~~, quia ~~debet~~ sit [illegible] et bona in valore, ut per hoc magis sit grata et [illegible].

Vide moneta [illegible]. ~~(143)~~. Item ex quo (144).

De seruicio militum.

120. (143). Sed quia in armata milicia [illegible] regni et [illegible] ~~[illegible] regni~~ defendit, tenetur quilibet miles secundum [illegible] ~~quantitatem~~ suorum et reditum ~~et possessionem bonorum~~ ad rempublicam certis armatis hominibus deseruire, dummodo bona ipsorum in libertate, ~~que et ita de iure militali sunt libera~~, absque omni vexacione conseruentur. ||

~~[69, b.~~ [illegible]

~~121. De cetero statuimus, quod cum aliquis aliquam hereditatem et ipsam tenuerit tribus annis et tribus mensibus pacifice et quiete, et si ipsum aliquis consanguineus uel affinis post predictos annos impediat, volens ipsum eximere per proximitatem de eadem hereditate vice versa, statuimus, quod ex quo idem proximior tacuit tribus annis et tribus mensibus prenotatis, amodo non sit ei licitum predictam hereditatem rehabere. Hoc eciam volumus intelligi, si aliquis debitor diceret, quod hec hereditas est mihi propinquior, quam tu teneres, quia venditor mihi prius debitus fuit, antequam ipsam comparasti, talis cuiuscumque condicionis sit, Christianus uel Iudeus, si tacuit tribus annis et tribus mensibus, silencium sibi perpetuum imponatur.~~

~~122. Cum pater decesserit pueris relictis et ipsis ante annos legitimos non educatis, tutor ipsorum non potest hereditatem ipsorum vendere, nec eadem [illegible] nec ipsam aliquo modo deperdere, quousque pueri ad annos legittimos peruenerint et per se regantur: quam si vendiderit vel aliquo modo a pueris alienauerit, [illegible] [illegible] cum ad annos discrecionis peruenerint, [illegible] [illegible] suam [illegible] possessore liberabunt [illegible], nec [illegible] aliquam prescripcione obuiabit. [illegible] vero [illegible] [illegible] [illegible], ut per iudicem [illegible] [illegible] compellentur, nisi in casibus infrascriptis [illegible] primo, [illegible] [illegible] pater ipsorum hereditatem [illegible] [illegible] [illegible] vellet, tunc pueri [illegible] [illegible]~~

~~tenentur pro eadem, quamuis annos legittimos non habe~~ant. Item si quis pro patre ipsorum fideiussoriam inci derit caucionem et viuente patre ad iudicium fuerit prouocatus, tunc pueri respondere uel soluere tenentur non expectando annos suos. Aut si pater pro aliqua hereditate citatus fuisset adhuc viuens, tunc eciam ~~pueri respondere tenentur pro eadem hereditate.~~

123. ~~Multocies contingit, quod pueri in orphanitate~~ constitutis, aliqui, quasi eisdem compacientes, ipsos nomine tutorio recipiunt in curam et tutelam. Deinum ipsis ad etatem legittimam venientibus, a tutore vo-lent exigere racionem de bonis et rebus mobilibus et immobilibus quibuscumque. Unde de consilio baro-num nostrorum statuimus, quod tutor peractis tempo-ribus de nullo racionem facere tenetur, nisi de censi-~~bus et iumentis indomitis.~~

De dote filiabus danda.

124. (124). Statuimus eciam, quod postquam aliquis nostro-rum nobilium filiam suam viuens nuptui tradiderit, ~~et~~ dotem que sibi assignauerit competentem, ipso defuncto eadem plura in fratribus repetere non poterit. Si vero patre mortuo filia uel filie remanserint ~~innupte, si filia fuerit palatini et possessiones multe fuerint~~, ei-dem centum marce pro dote per fratres assignentur. [60; a. ⌈si filia palatini fuerit et possessiones plures fuerint, ✗ C marce⌉
Ubi vero possessiones pauce et filie multe ~~vel~~ et vna he-reditas, fiat existimacio in valore et pars contingens quamlibet sororem ~~cuilibet sorori~~ per fratrem ⌈nomine dotalicij in pecunia ⌈uel patruelo uterino non existente⌉
~~per~~re soluatur. Et idem ~~sentenciamus~~ de filiabus inferio-rum nobilium a palatino, quod ~~suum~~ eas in vita trad~~iderint~~ant maritis, dote ~~similiter~~ ~~eisdem~~ sibi competenti assignata, quibus de hac ~~luce~~ vita sublatis, fratribus ques-tionem mouere non poterint; fratres ~~vero~~ uterini ⌈cuili-bet sorori ~~nuple~~ XL # marcas soluere tencantur, ~~si~~ multe fuerint ⌈uel patrueles⌉
possessiones ~~sunt multe~~, ut preferhur, si vero pauce, fi-at existimacio, ut supra, et pars contingens cuilibet sorori ~~in pecunia per frater exsoluatur~~. Fratribus vero uterinis ⌈non existentibus ~~idem volumus de patruelibus esse intelligendum; et patruelibus non existentibus~~, quibus-libet, qui de eadem ~~armis et~~ consanguineitate proxi-mior extiterit, ~~in bonis hereditariis seu patrimonia-libus succedere poterit, muneris dotalis, ut superius est descriptum. Et~~ interim quod sorores ~~non~~ fuerint matri- ⌈seu patruelis⌉

sive ex successione paterna seu

~~moniuliter~~ copulate, hereditates ~~patrimoniales~~ (quocumque ‖ modo F° ~~possidentur, predicti fratres possidebunt, quousque ipsi nuptui tradiderint, ipsis dotem assignando compe-~~ [60, b. et 61, a. vacant] *) [61, b.

~~tentem, ut superius est descriptum. Hoc specialiter decla-~~

~~rando, quod cum pater in vita sua aliquam nuptui~~

~~tradiderit, de hoc debet contentari, quod sibi pater assi-~~

~~gnaverat adhuc vivens, nec fratribus pro dote aliquam~~

~~questionem poterit movere, sed contentari debet de eo,~~

~~quod parentes ipsius viventes pro dote, sui coniuge~~

~~existentes, sunt largiti.~~

F° na odwrotnej stronie.

De raptu virginis et oppressione. ‖

125. (127) Item statuimus, quicumque virginem, cuiuscum- [quod] [63, a.

que status vel condicionis extiterit, sine voluntate pa-

rentum rapuerit et eam violenter oppresserit, vita ip-

sius ~~sit~~ in oppresse virginis arbitrio et amicorum eius

sit. Illa vero ~~omnino~~ sine voluntate parentum raptori

consenciens, vel per procuratorem capi aut recepta ~~rapi a~~ raptore, si ei eidem raptori

postmodum matrimonialiter fuerit copulata, omni-

modis dotem amittat. Ita quod parentes sive amici

eius non teneantur eidem ad dandum eam dotem.

126. Quicumque vero alicui virgini ~~sive~~ aut mulieri con-

iugate aut vidue in via, campo, silva, domo vel vil-

la opprimendo violenciam fecerit, et virgo aut mulier violenciam

~~violatoris~~ oppressionem evadens, ad villam viciniorem currendo con-

veniens, seu in villa existens, ad villanos clamaverit

plorando seu ~~lacrimando~~, narrando sibi violenciam [clamando, lacrimando]

fore illatam et signa oppressionis in ea apparuerint

manifesta, ~~et subsequenter iuraverit~~, in nostra gracia

amicorumque eius idem oppressor existat, et hoc si de

eius clamore dicti villani fuerint protestati. Si vero [63, b.

virgo vel mulier de oppressione aliquem accusaverit

calumpniose, quem et in ea signa oppressionis non appa-

ruerint, ut est dictum, extunc is, quem accusaverit,

cum sex sue condicionis hominibus se expurgabit, ca-

lumpniatrix ~~autem~~ pena debita, cuiuscumque status

vel condicionis existat, puniatur.

De furibus et infamibus.

127. (128) Statuendo declaramus, quod si quis tribus vicibus

de furto vel spolio in iudicio convictus extiterit vel

rem furtivam seu violenter ablatam restituerit, is

infamis permaneat perpetuo, nec eidem porte pa-

teant dignitatum, nullaque donaria in vestibus

*) stronice 60, b i 61, a zupełnie puste, niezapisane.

Fº aliô debeantur eisdem, valeant possidere atque ecciam vendicare.
Declaraviter, quod pater in vita sua filiabus suis possit bona empta
seu ecciam ex regia donacione obtenta, que superstites fuerint perso-
nes in peccunia sororibus assignabit et solus hereditatem obtinebit,
filie vero in vita parentum tradite cosuite maritali fratri patrueli
seu uterino pro dote sua aliquam questionem movere non poterunt,
nam contentari debent de eo, quod parentes ipsius viventes pro dote
sunt largiti. Adicientes, quod fratribus mortuis seu non existentibus,
filie hereditatibus aliqualiter non succedant, sed contententur de do-
te eis tradita, ut superius continetur, proximioreque eius non date (!)
sibi dote vel eisdem hereditatibus succedant: salvo tamen quod dic-
tum est de hereditatibus empticijs vel ecciam de servicio continetur,
quod filie succedant et proximiores fratres eis peccuniam assignent
et soli hereditates huiusmodi assequantur. Et prohibemus omnino,
quod filie in hereditatibus, que piaczyna vulgariter dicitur, non
succedant, ubi vero aliqui sine prole decesserint, proximiores ipso-
rum hereditates obtineant et ipsis in eisdem succedant. ||

vel ~~sint~~ alijs rebus a nobis penitus consequatur. Quod si accusato de furto et non convicto, adhibito certo numero testium, fuerit indicta purgacio, ne et is si ~~in~~ is unius testis testimonio defecerit, propter hoc infamis nullatenus habeatur, sed passo dampnum ~~satis~~facere teneatur.

De occiso iumento, poledro.

128. (133). Statuimus insuper, quod interficiens indomitum iumentum cuiuscumque, ~~quatuor~~ tres marcas, poledrum vero ~~interficiens~~ tres marcas, et ubi iumentum ictu vel plaga seu culpa alicuius [aborsum fecerit, I½ ~~marcam cum media~~ marcam et pro poledro secundi anni quinque marcas huiusmodi ictum vel plagam inferens soluere teneatur. Ubi ~~vero~~ tercij anni, quarti, quinti, ~~vel~~ sexti anni poledrum occiderit, iuxta quod passus dampnum suum per estimacione eiusdem poledri occisi iuramento suo firmauerit, satisfacere teneatur. [lesum

De pignere gaiorum et siluarum.

129. (134). Statuimus eciam, quod quicumque [habens] cum aliquo limites], ipsos transgrediendo ligna vel quelibet utensilia inciderit, is, cuius silua || fuerit, incidentes ~~incidentem~~ primo in securi ~~et falce~~, secundo in securi, pallio et tunica, tercio in bobus vel ~~in~~ equis seu in uno equo ~~inpignerare~~ poterit sine pena. Sed si impignerauerit aliquem in duobus bobus vel equis, unum pro se obtinebit, et alium bouem ~~seu~~ vel equum super fideiussoriam caucionem dimittat, et signum in arbore, ubi impignerauit et, excidere teneatur. Si quis vero in [gajo] [alterius] ~~furtive~~ unam vel duas quercus [inciderit, pro qualibet quercu ~~sex~~ octo scotos, si vero ~~tres~~ succiderit en, [marcas] tres [~~ferlones~~ illi, in cuius gajo fecit dampnum, ~~cum libus marcis pro pena~~ et iudicio alias tres [, ~~et~~ sed si tantum propagines ~~ab~~ exciderit, quatuor scotos ipsum incidentem soluere oportebit. Et idem volumus [esse] te[nendum] de quercubus siluarum seu ~~in~~ siluis aquaticis, videlicet circa Varthau, vel circa alias aquas decurrentes. De quercubus vero mericarum, que ~~merica~~ [vulgariter] [dicitur] dambrowa, duos scotos quilibet ipsam incidens ~~per~~ exsoluat. Sin autem ~~[illegible]~~ [illegible] ques vel ramos ~~ab~~ inciderit, solummodo ~~in~~ unpignerari debebit. Si quis autem arborem cum apibus [inciderit, [passo] [dampnum] marcam et iudicio marcam, qui vero sine apibus succiderit arborem, mediam marcam passo dampnum et iudicio ~~ex~~ victus exsoluere sit astrictus. || [furtive] [marcas soluere teneatur] [hoc est mellificium [65, a.]

De iumentis et scrophis pellendis.

130. (135) Statuimus, quod quilibet habens iumenta indomita a vigilia s[ancti] Adalberti usque ad festum s[ancti] Michaelis sub custodia pascere teneatur, alias existimacionem dampni conuictus in iudicio dampnum inferens domino, cuius pascua depasta sunt, satisfacere ~~sine pena teneatur~~ compellatur, cum pena iudicio persoluenda ~~iudicio vero pro pena marcam ... soluendum sit adstrictus; sed ipsa iumenta~~ ipse que dampnum passus [~~ad~~ domum propriam pellere non presumat. [ipsa iumenta in]

131. Decreuimus ~~eciam~~ de scrophis, quod quicumque scrophas ~~proprias~~ ad glandines silue alterius expulerit, hic, cuius silua fuerit, pro prima vice porcum vnum, secunda vice ~~duos porcos maclare habebit, et tercia vice~~ si invenerit, omnes scrophas [poterit] pellere [ad domum nostram magis vicinam, easdem nobiscum ~~per medium~~ diuisuras. Ita tamen, quod vbicumque predictos porcos [infra suos limites] [mactauerit], signum in arbore ~~excidere~~ teneatur, et si pars aduersa dixerit, [non ~~non~~ sibi [fuisse porcos maclatos, vbi signum fecerit, maclator eorundem porcorum id [proprio ~~firmabit~~ iuramento. [firmare tenebitur]

De scrophis pellendis ad glandines.

132. (136). Statuimus, quod quando aliquis habens siluam vel mericam a se distantem, [porcos [suos] vel scrophas per bona alterius intermedia ipsas [pellere ~~voluerit~~ euntem ad eandem], id facere non possit per bona alterius, nisi tantum per viam ducentem ad siluam seu [ad] mericam]. Et idem dicimus per omnia obseruandum ~~de~~ in eo, qui pro suis scrophis vel porcis pro precio conduxerit in siluam faginam vel glandinibus habundantem, vel ~~et~~ bona alterius sunt intermedia inter siluam huiusmodi vel mericam. Is vero, per cuius bona pecudes huiusmodi domini merice vel silue seu conductoris eiusdem iniuriari seu pelli debebunt, ex utraque parte vie ad triginta vlnas glandines proprias [colligat seu ~~depascat~~, ut ... predictus ~~dominus vel~~ conductor merice vel silue [per] dictas suas scrophas vel porcos absque suo dampno seu offensa pellere [~~possit~~ ad eandem.

[66, a.
[iniuriare ~~iniuriare~~ vel]
[siluam, quod]
[ad eum pertinentem]
[prius]
[poterit]

De profugis extra terram.

133. (139). Statuimus, quod ... coram nobis vel capitaneo nostro de aliquo ~~crimine aut~~ maleficio fu~~erit~~ accusatus; ~~et~~ ... ostendendam ...

÷ corani nobis uel capitaneo nostro)
ciam ~~per nos vel nostrum capitaneum~~ admissus non
(140) fuerit et ob hoc ipsum fugere contingat ~~Vel~~ Ne fuga hu. √ De palatini auctoritate.
ipsius ~~huiusmodi ad~~ infamiam imputetur ~~idem~~ debet ~~fugiens~~ coram
venerabilibus ~~reuerendo in Christo patre~~ domino episcopo ~~Cracouiensi~~ Posnaniensi ||
vel prepositis in christo patribus ~~palatinus Cracouiensi aut Sandomiriensi~~ protestari, [67, b.
~~hu~~ quod nos vel ~~aut~~ noster capitaneus ipsum ad excu-
sandum non admisimus ~~admittere noluimus~~ F ~~Et talis palatinus...~~ F na odwrotnej stronie
~~ter illius terre profugo treugas duorum mensium...~~
poterit et ipsum profugum seruare, infra quod tem-
pus idem palatinus apud nos vel nostros successores
eidem profugo graciam et fauorem quaerat, vel ipsum
ad iudicium admittamus. Qui si palatinus predictus
non poterit obtinere, quod eundem ad expurgandum
suam innocenciam admittere non vellemus, extunc
palatinus eundem profugum ad metas terre sue condu-
cere teneatur. Qui a tempore conductus palatini in-
fra annum terre, regno et terrigenis nocumenta infer-
re non debebit, vxore sua in bonis suis pacifice in-
fra annum prenissum dimissa et quiete. Quo anno
euoluto, infra quod tempus graciam nostram sanpre
querere debeat, et si ipsam inuenire non poterit et
prefatus profugus aliqua nocumenta regno vel terri-
genis intulerit, propter hoc infamis non debet reputa-
ri, nec ipsum captum per terrigenas, ad mortem no-
bis vel nostro capitaneo dare tenebuntur, nec propter
hoc indignacionem vel offensam nostram incurrant
terrigene predicti. Si vero malicione et absque culpa
aliquem fugere contigerit et iuri parere noluerit, et
fugiendo nocumenta regno et terrigenis intulerit, bo-
na ipsius immobilia preter dotalicium vxoris came-
re nostre perpetue applicentur; mobilia vero inter
nos et barones nostros per medium diuidantur. Et si
captus fuerit per quempiam in gracia nostra con-
sistat, nec propter captiuitatem eius per amicos de-
bet aliqua indignacio vel inimicicia occulta vel ma-
nifesta suboriri. Vxor vero sua in dotalicio remane-
~~bit, prout superius est notatum, vel ipsum vende-~~
~~re liberam habeat facultatem.~~ M na odwrotnej stronie.

(141) De kmethonibus in nocte fugitiuis.

134. (~~140~~) Preterea declarando statuimus, quod ~~suus~~ sue a no-
bis siue a quocumque alio domino nobis subiecto, kme-
tho fugerit absque culpa sui domini, idem fugiens
nullum ius acquirit tamdiu, quamdiu domino suo

F Palatinus vero ipsum profugum seruare poterit per sex septimanas ex consuetudine antiqua; infra quod tempus ipse palatinus circa nos vel nostros successores seu nostros capitaneos iusticiam eidem querere debet et si non poterit obtinere, quod admittatur ad ostendendum suam innocenciam super eo, de quo fuerit accusatus. Extunc dictus palatinus eundem profugum ad metas secure suo in conductu deducere teneatur, qui sic conductus infra annum a tempore sui exitus de terra, regno et terrigenis nocumenta inferre non habebit, vxore sua in bonis suis pacifice remanente per dictum annum et quiete. Quo anno euoluto si prefatus profugus die uel nocte nocumenta terrigenis aliqualiter intulerit, propter hoc infamis non debet reputari nec ad mortem iudicare ipsum captum terrigene nobis seu successoribus nostris aut capitaneis dare tenebuntur, nec propter hoc offensam nostram incurrat. Si vero iudicio se presentare noluerit et fugiendo nocumenta terrigenis || [68, a. intulerit, bona ipsius immobilia camere nostre perpetuo applicentur, mobilia vero inter nos et barones nostros per medium diuidantur. Et si per quempiam captus fuerit, in gracia nostra consistat et inter capientem ipsum et amicos capti nulla propter eius captiuitatem debet indignacio suboriri nec inimicicias ocultas vel manifestas ob hoc mouere presumant, vxor vero sua in dotalicio suo remanebit vel ipsum vendere habeat liberam voluntatem. F.

De kmethonibus in nocte fugitiuis.

134. (~~140~~ 141). Preterea declarando statuimus, quod siue a nobis siue a quocumque alio domino nobis subiecto, kmetho in noctis tempore recessit fugitiue, res quascumque in domo dimiserit fugiendo, dominus ville habeat pro se potestatem retinendo; et insuper dominus, qui kmetonem hunc acceptauerit fugientem, priori domino penam, que dicitur pyathnadzescza, a quo fugit, soluere teneatur, kmethonem eidem cum rebus omnibus, quascumque attulit ad eundem, et hoc, vbi nulla culpa domini precedente, de quibus infra subinferetur || fugerit ab eodem. Culpe vero propter quas [68, b licitum fit a domino suo fugere kmethoni, sunt hec: quando dominus propter suum excommunicatur delictum, et ob hoc kmethones priuantur ecclesiastica sepultura; quando dominus ville in quocumque loco suam villam (s) oppresserit violenter. Nam postquam de hoc constabit, nedum parentes oppresse, verum eciam omnes villani, vbi

de mansione sua non constabit. Secus si de mansione sua domino constiterit et infra annum ipsum iure suo non impedierit, et tunc post annum repetere voluerit, iure terrestri sibi hoc facere licebit. Quod si profugus propter austeritatem seu rancorem domini sui redire eciam iure convictus noluerit, extunc decernimus, quod idem fugitivus domino suo tres marcas pro pena, et censum anni ex integro, quem solvebat, solvere tenebitur, et per hoc a domino suo liberabitur fugitivus antedictus. Hoc tamen in iure terrestri intelligi volumus. Quando vero kmetho in iure Theutunico residebat, idem fugere seu recedere nequeat quoquomodo, nisi hereditate vendita vel in loco sui kmethonem equivalentem collocet, aut agris in toto excultis seu exstirpatis et seminibus hiemalibus et estivalibus seminatis domino resignando recedere poterit quo placebit. [70, a.

De usuris Iudeorum.

135. (~~146~~) 147. Porro ~~cum~~ tamen iudayce pravitate ~~intencio~~ versatur) in hoc ... ~~vertetur~~, ut Christianos non tantum in fide, quantum ~~eciam~~ in diviciarum ~~depressione~~ possessione semper deprimat et ~~[suellat]~~, convenit statuere, ut nullus Iudeus amplius alicui Christiano, in regno nostro quomodo constituto, suas pecunias super literas obligacionis prestet aut mutuet, sed tantum ad pignus sufficiens prestare valeat, secundum consuetudinem antiquitus observatam. [anulet

136. ~~Quoniam~~ dum vultus noster ab hys personis, ex quibus constat iudicium contemplatur, iudex ~~se~~ offert se iusticiam ad reddendum promptciorem et abstinebunt a calumpnijs litigantes, proinde statuimus, = 113 (108) quod ~~dum~~ nostra regia maiestate terram ~~Calissien~~ Gneznen, seu ~~sive~~ vel Poznaniensem continget intrare, iudex statim ad nostram curiam sive Kalisiensem sive Poznaniensem intrare tenebitur et iudicio presidere, [55, b. cognoscendo de omnibus causis hereditarijs eciam, tamen in presencia nostra vel preter nos ~~de~~ vel nostro speciali de mandato. Alioquin nobis extra terram existentibus termini pro hereditatibus generales, prout hactenus observatum extitit tenebuntur.

De scriptoribus causarum.

137. (109). Statuimus, quod scriptores iudiciorum adprodu~~cente~~cendum testes, quos scribent, de ~~tribus~~ sex grossis, ubi vero

ubi hoc factum extiterit, hora quacumque recedendi liberam habeant facultatem, nec oppressor huiusmodi seu ville dominus ipsos detinere audeat seu in aliquo molestare. Idem liceat eis facere cum ob culpam domini sui pignera fuerint recepta ab eisdem, quod absque impedimento quolibet possint fugere ab eodem. Premissis vero culpis restantibus nequaquam kmetho recedat a suo domino, nisi domo relicta bene et septa decenter; et si ante ea libertatem habebat aliquot annis, tot seruiat suo domino ab ipso minime recedendo, quot annorum libertate gaudebat. Et hoc quando in iure Polonico sedet. Quando vero in iure Theutunico kmetho est locatus, idem nequeat recedere nullomodo, nisi tot annis censum exsoluat, quot annis habebat libertatem || [69, a. Nec tunc hoc sibi liceat, nisi eque diuitem loco sui kmethonem constituat et dimittat aut agris suis in totum excultis, extirpatis et conseminatis yemalibus et estiualibus in eisdem et tunc demum permittatur.

a nota de I½ gr.

terminos peremptorios scribant, ~~de grosso medio~~ contentetur. Item statuimus, quod officiales de uno producente testes habeant quatuor scotos; a pena vero, que dicitur ~~sydmdzesanth~~ nadrzecza bouem [~~et quando pro pusla pignoraut, bouem mediocrem~~ ~~hoc~~] limitacio ne hereditatum [~~pro una die, si eam vna die consumauerit, lunicam vel~~ mediam marcam recipiatur; etiamsi duas ~~aut~~ vel tres hereditates inter duos limitaret. ~~Si dem~~ officialis ~~qui dicitur woznij~~ vorny, aliter formam iuramenti testibus diceret, quam est mandatum, et de hoc fuerit conuictus iudicio, aliter loco sui substituatur et ipse a suo officio perpetuo deponatur. *) — [in pignere pignoret pro fertone et hoc bouem mediocrem, si pro] [succamerarius fuerit vna die consumata] [Item si] — *) na odwrotnej stronie. [56, a.

De causis criminalibus.

138. (110). Item statuimus, quod de causis criminalibus in absencia accusatoris seu actoris, ~~cuius~~ interest, nos vel nostri successores ac capitanei nostri cognoscere non debemus nec aliquem hominem condempnare, nisi conuictum iudicio uel confessum. — ⊖ na drugiej stronie

⊖ Si quis cutellum vel gladium in iudicio extraxerit patet ca ‖

139. (112). Preterea statuimus, quod quicunque in iudicio cutellum extraxerit et aliquem vulnerauerit, in gracia nostra consistat. Si vero gladium uel cutellum extraxerit et [non vulnerauerit, pena, que dicitur sycim~~dre~~ nadrzecza ~~santh~~ puniatur, et illi, quem dehonestauerit, penam, que dicitur pyasthnadrzecza soluere teneatur. — [aliquem] [56, b.

De extracto gladio cum cutello.

140. (113). Insuper [statuimus, quod si quispiam coram nobis cutellum vel gladium extraxerit, ~~et~~ vulnus alicui non intulerit, in gracia nostra consistat; si vero vulnerauerit, sine gracia puniatur. Et idem si coram nostro capitaneo hoc factum fuerit, decreuimus obseruari. Si vero coram domino archiepiscopo hoc factum contigerit, videlicet, quod cutellum uel gladium aliquis extraxerit, siue vulnerauerit siue non, pena, ~~que dicitur sydmdzesanth~~ sydimnadrzecza puniatur, eidem domino archiepiscopo applicanda. Et si quis turpia coram eo alicui protulerit, penam eidem domino archiepiscopo, que dicitur pyasthnadrzecza ~~persoluat~~ persoluat. Si vero in curia nostra vel alicuius militis ~~manicas~~ quis ~~de~~ aliquid subtraxerit, auris periculo sit subiectus. Ubi vero coram milite quis gladium vel cutellum extraxerit et vulnerauerit aliquem, ~~manus~~ sue in gracia militis manus ~~con~~ex istat; si autem vulnus non intulerit, ... — [iudicio] [57, a.

*) Succamerarius tres tollat marcas a diebus pluribus eciam si plures duorum uel trium limitoret heredita- tum a quibus securex duas cum duobus fossorijs tollat iure suo. *)

De eodem.

(111). Plerumque fit, quod aliqui propter causas consanguine- orum uel familiarium ad iudicium venientes per strepitum et importunam ipsorum iactanciam victoriam cause et senten[c]iam consueuerunt reportare. Unde super hijs providere volentes, sta- tuimus, quod deinceps quisquam dominus cuiuscumque fa- miliaris aut seruitoris ad iudicium venire non presumat pena que dicitur pyathnadkescra puniatur nostre curie applican- da.

manus sua poterit penetrari.
De istis, qui habent dare ministerialem.
141. (114). Decrevimus declarando, quod nos vel capitaneus noster vel palatinus vel iudex, subiudex et officialis, qui dicitur wozny, habeant facultatem dandi ministerialem ad cittandum, ita tamen, quod qui habent ius, et non citentur, nisi per literas nostras vel nostri capitaneij, ~~illi per literas duntaxat citentur.~~ Sed curia nostra presente vel iudicio nostro generali existente, poterit officialis ad mandatum nostrum vel nostri ~~capitanei~~ seu iudicis, sine litera cittare in hospicio suo in foro. Sed extra curiam nostram vel iudicium nostrum si quis cittari debuerit, non in ~~domo~~ mili- bus sed apud wlodarium vel scultetum edictum cittatorium proponatur, actore presente vel eius nuncio, et contra ~~quem~~ actio ~~fuerit~~ dirigenda, causa citacionis et ~~per quem~~ pro qua cittatur, exposita, assignato sibi ergo ~~certo~~ termino comparendi: vel si cittatus ~~comparere noluerit vel contemp~~serit, ~~pro quolibet~~ termino primo, secundo, octo scotos pro pena iudicio solvere tenebitur, et in tercio termino si non comparuerit, causam ‖ perdat et ~~ab~~ accione cedat cum pena. ~~Quod de rei contumacia est intelligendum.~~ Si vero actor in primo termino nec per se nec per alium suum nuncium ~~com~~paruerit, ab accione sua cedat cum pena VII marcarum, que ~~in~~ polonice ~~trese~~ syedm grzywen nuncupatur. [57, b.
De cittatis inopinate.
142. (115). Perpetuo prohibemus ~~edicto~~, quod nostri familiares vel aliqui in nostra curia cittati seu coram nobis vel nostro iudicio arrestati et inopinate inventi, respondere minime teneantur, sed cittati legittime propositis sibi accionibus coram nobis ~~vel~~ iudicibus [aut nostris] ~~nostris~~ respondeant, concessa eis deliberacione super propositis ~~accionibus~~ competenti.
De prescripcione terrestrium (?) annorum.
143. (116). Preterea statuimus et edicto perpetuo ob servari mandamus, quod quicumque vendidit possessionem infra ~~tres~~ octo annos ~~et tres menses~~ volens in eadem aliquid ius vendicare, in iudicium non deduxerit reclamando, vel hereditatem obligatam infra ~~triginta~~ XXX annos non redimerit per se vel per consanguineos suos; quibus ‖ hoc competit, de consuetudine speciali, hereditates sic vendite vel ~~oiam~~ obligate [58, a.

elapsis annis predictis, quos volumus currere ab anno Domini ~~millesimo tricentesimo quadragesimo septimo~~, M°CCCC(s)XLVII, a dominica Letare, penes ipsos, quibus sunt vendite vel eciam obligate, perpetuo ~~remaneant~~ ipso facto.

De accione pro furtis et spolijs.

144. (117). Statuimus insuper, quod passus dampna fur-tum vel spolium in pecoribus vel pecudibus et rebus minutis, infra annum tantummodo euocandi ~~sui~~ in iudicium, quem voluerit, ~~sed~~ seu in iumentis et equis vio-lenter vel furtive ablatis, infra duos annos habeat facultatem; post annos vero ~~supra~~dictos ad agendum ~~non~~, per amplius non ~~nisi testibus~~ admittatur.

De fideiussoribus bonum.

145. (120). Preterea statuimus, quod ... fideiussor ... negante, pro quo fideiussum fuerit, si debitum fuerit ~~xx~~ ~~ginta~~ XXX marcarum, solus, si ~~quadraginta~~ [XL] marcarum, metsecundus, in maiori vero pecuniarum quantitate mettercius ipsum debitum, pro quo fideiussum fue-rat, fideiussor et duo alij firmabunt prop. ijs iura-mentis.

In iudea obligattis.

146. (121). Item statuimus, quod nullus fideiussor pro illo, pro quo fideiussit, ~~in iudicio~~ [in iudea] equum vel bovem obliget, ~~valias~~ vel si obligaverit, ad restauracionem dampnorum principalis ~~persona minime tenealur~~ debitor procedat, ~~nisi id de persone principalis~~ [de eius] processe~~rit~~ se voluntate.

De intercessore aut evictore.

147. (122). Statuimus, quod quociescumque in iudicio || in causis criminalibus ~~sive~~ seu quibuscumque alijs, ma-quis ~~vel~~ aut partis quispiam conve̅ntus fuerit [vel evo-catus], et ipse dominum suum vel socium nomina-verit, quod eadem fecerit ~~de~~ eius mandato, et illo veniens ad iudicium ipsum libera~~verit, asse~~ bit dicens ~~vero~~ ipsum id fecisse [de] suo mandato, citatus li-beratus discedat et contra ~~liberantem~~ actio diri-gatur; alioquin ~~citatus~~ respondere ~~principaliter~~ tene-atur. [59, 6. [evictorem huius modi] [evictor]

~~148. Hoc statuto perpetuo declaramus, decernentes, quod donaciones fixe et firme debeant permanere, non obstante, si privilegium super eisdem donacio-nibus concessum non fuerit, dummodo morte do-natoris, vel eius, cui donacio fuerit facta, confir-~~

~~metur, presertim his, qui nobis seu nostris successoribus presentibus viriliter in bello pugnantes, fuerint interfec-
ti, donacio perpetuum in ipsis firmitatem.~~

De libertate regni.

149. (123). Declaramus eciam et decre(ver)imus, quod barones et nobiles nostre terre Polonie, nobis et nostris successori-
bus in terra et (in) regno Polonie servire in armis, ~~prout~~ sicut melius poterint, teneantur; sed extra metas regni non
tenentur servire nobis, nisi ipsis competens satisfaccio per nos impendatur, aut ~~per~~ nos fuerint petiti aut
rogati. (alias per)

De divisione patris et filiorum.

150. (125). Statuimus, quod ubi pater post obitum sue con- [62, a.
iugis ~~inter~~ filiis (suis) ~~suorum~~ fecerit divisionem bonorum,
quam filii denegare non valeant ~~nec~~ (et) ~~nisi~~ per nos (vel) ~~aut~~ ca-
pitaneum nostrum eadem divisio ratificata non fue-
rit ~~...~~ ~~confirmata~~ ... patre mortuo filii ~~eandem~~ ipsam
~~divisionem~~ rescindere volunt nulla obiectio; (quam) ~~sed~~ pa-
ternam porcionem inter se dividere (hoc) ~~...~~ nunc ... [bonorum
in ~~eadem~~ huiusmodi divisione ut est dictum, si
pater aliam uxorem duxerit et filios [ex eadem [susce-
perit] filii prioris matrimonii aut partem ~~paternam~~ maternam
nequeant conspirare, sed cum ipsa porcio secundi
matrimonii filiorum, ~~qui ... divisionem ... non
possunt rescindere~~. De filiabus vero, si quas habue- [si quis]
rit vel [eas reliquerit, fiat, ut prius est constitutum.
Si duo vel tres fratres [divisionem] inter se [fecerint,
uno ex ipsis mortuo, nec fratres superstites, nec filii
fratris ~~presumant rescindere, nec~~ poterunt divisio-
nem eandem], ~~qualenus~~ eorum divisio (nec) per nos ~~aut~~ [infirmare quam-
(nec) per nostrum capitaneum fuerit confirmata. diu]

De occisionibus.

151. (126). Quamvis occidens hominem secundum legiti-
mas sancciones foret capitali pena plectendus, nos [62, b.
rigorem huiusmodi temperantes, statuimus, quod
occidens militem, ~~triginta~~ (XXX) marcas parentibus, pue-
ris [vel amicis ~~occisi~~, mutilans autem eundem [sexaginta]
in [manu] pede vel naso, ~~quindecim~~ (XV) marcas, in
pollice vero mutilans ~~octo~~ (VIII) marcas, digitum (vero) quem-
libet alium ~~amputans~~ (com...) tres marcas grossorum ipsi
mutilato vel digito leso, ut supra dicitur, solvere te-
neatur. Pro qualibet vero vulneracione predictorum
membrorum, [pena que dicitur pyanthnadz(i)escza [vulnerato]

vulneratio persoluatur. Si vero quispiam kmethonem occi-
derit, tres marcas soluere teneatur, quarum (quas) tres uxori
seu vel pueris, si superstites fuerint, vel his non existenti-
bus, propinquis occisi, domino vero, si occisor et occi-
sus de bonis ipsius fuerint, tres marce residue integra- [domino]
liter persoluantur. Si vero occisor et occisus fuerint di-
uersorum dominorum, hunc dicte tres marce residue inter ip-
sos diuidende per medium inter debent. Vulnerans au- [deuoluantur]
tem kmethonem eidem vulnerato pro vulnere medium
marcam, domino autem ipsius, si vulneratus et vul-
nerans de villa unius domini fuerint, unam mar-
cam integram ipse vulnerans pro pena soluere teneatur.
Si vero vulnerans et vulneratus diuersorum dominorum
fuerint, inter ipsos huiusmodi marca penalis per
medium diuidatur.

In aqua, campo, pratis, frumentis, lignis, ... patet. ||

152. (129). Preterea statuimus, quod si aliquis de villa unius [64, a.
domini in alterius villa furtum fecerit in lacu, pisci-
na vel in aqua fluenti, in feno, et in frumento, in cam-
pis, iudicio conuictus dampnum passo satisfacere
et domino, cuius homo furtum fecit, ipse tres marcam
penam argentum soluere teneatur. Depascentes vero et inciden-
tes gramina cum falce, in falce vel pallio, et inciden-
tes ligna in dominio alterius, in securi tantummodo
pignorentur; pignora vero predicta si pignorans ea
seruandi ius non habuerit, deferre ea ad proprium
iudicem teneatur.

De vsura in vna marca.

153. (130). Vsurarum voraginem (voraginis), que facultates exhauriat
[illegible] statuimus eciam, quod Judei
nostrarum ciuitatum per septimanam non plus as-
usura recipiant, nisi tantum (quam hec) unum grossum in marca. [quilibet]

Dum dominum iuuat seruus.

154. (132). Ceterum (Item) statuimus, quod quicumque aliquis
cuiuscumque status vel condicionis existat, conten-
dere cum (mal) [illegible] et familia domini sui iuuando
exempto gladio vel cultello vulnerauerit aliquem, pro
se indignacionem [illegible] vel amicorum ipsius a-
liquatenus non incurrat, sed dominus eius, quam
de ciuitatibus [illegible] imputatur pro vulnere iudici
[illegible]

[illegible] pena.

155. (137). [illegible]

na odvrotnej strone.

Capitulum patet supra.

(131). Flebili sepius querela recepimus, quod ministeriales per terram girantes, pauperes milites et villanos religiosorum fatigandi et vexandi adinveniunt modos exquisitos, patet supra de pena facialis adustione ipsorum. ||

inquit.. tem patris, nec eciam e conuerso; statuimus,
quod pater pro nequam filio et e conuerso minime ~~pu~~ puniantur
~~niatur~~ et idem de fratribus germanis ||vel quibuslibet [66, b.
co-sanguineis declaramus fore (ob seruandum. Nisi pa-
ter de culpa filij vel filius de culpa patris aut frater de
culpa fratris participando in ⌈crimine, ~~criminose~~ de- ⌈criminoso
latus vel accusatus se nequierit expurgare; quia
tunc arbitratus secundum culpe exigenciam punie-
tur et committens crimen secundum magnitudinem
eiusdem solummodo percellatur in bonis mobilibus
seu in parte hereditatis, que ipsum contingit, nos-
tre curie applicanda.

Secuntur articuli pene XIIII marcarum szyedmdzeszanth.

156: (138) Statuimus, quod si quis ad domum militis ve- na odwrotnej stronie
niens ipsum in suorum presencia occiderit puero-
rum, penam szyedmdzesath solvere teneatur. Ean-
dem eciam penam quilibet nobilium, qui tunc fue-
rint cum eodem prebentes auxilium ad occidendum
militem predictum, szyedmdzeszanth videlicet iudi-
cio, penam vero, que dicitur pyanthnadzescza occi-
si pueris soluere sit adstrictus. Et hec pena szyedm-
dzesanth pro eo sine gracia nyemylosczywa wlgari-
ter appellatur, quia tam diu infigiorctur militis
in ... quamdiu huiusmodi pena totaliter non
fuerit persoluta. In casibus eciam infrascriptis ⌈szyedmdzyesant⌉
~~quis~~ hanc penam incurrit: qui tres exciderit vel cre-
mauerit gades sectas, vel tres monticulos gadum dissi-
pauerit. Item quando quis tres arbores cum apibus suc-
ciderit vel apes cum melle abstraxerit seu extrue-
rit ... [illegible] ... conuictus. Item ...
duce ... [illegible] ... violenter tria vel plures ...
[illegible] ... excoriauerit vel exciderit.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Secuntur articuli pene XIIII marcarum szyednadzesczaith.

156. (138). Hec pena dicitur nyemyloscrywa sine gracia, propter quod tam diu infigneretur militis interfector, quamdiu pena huiusmodi non fuerit persoluta. In casibus eciam infrascriptis hanc penam incurrit szyedmdzyesant. Quicumque exciderit tres gades sectas, czyosnyja; quicumque tres scopulos seu monticulos limitum dissipauerit; quicumque tres arbores cum apibus exciderit; quicumque uel cum apibus abstraxerit et fuerit legittima probacione conuictus; || quicum- [67, a] que abduxerit furtiue aut violenter tria uel plura iumenta indomita; quicumque iumenta alicuius wlnerauerit indomita aut occiderit; quicumque villam alicuius violenter ingreditur et occiderit enormiter aliquem; quicumque de violencia strate publice et spolio facto in via conuincitur; quicumque inhonestatem aliquam in via, ut stuprauerit, rapuerit virginem uel mulierem. In quolibet istorum casuum premissorum delinquens, volumus penam premissam nostre camere soluendam astringatur.

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
[illegible] quidem solvere solvat et teneatur (5).

158 (~~144~~ 145). [illegible] quod [illegible] et [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

159. (~~145~~) (146) [illegible] quod si quis [illegible] pro [illegible] pecunie [illegible] cuiuscumque status vel condicionis fuerit, ~~existat~~; illo non solvente et termino adveniente, fideiussor propter hoc non debet ad hospicium in obstagium subintrare, aut aliqua dampna facere non solventis in destruccionem; sed si est paratum debitum, detur ~~eius~~ ei pignus et distrahatur; si autem magnum possessio debitoris pro valore debiti per fideiussorem apprehendatur illi, cui debitum dare tenetur.

~~160. Sed quia ludus taxillorum multos iustos et alios probos dampnat et dehonestat, pro remedio huius periculi statuto debet teneri, quod ludus taxillorum pro parata pecunia exerceatur et non ludant ad prestandum, sicut facere consueverunt. Namque plurimi homines ad iram in ludo provocati et volentes ulcisci contra vincentes, ludunt ultra substanciam ipsorum, quia facilitas [illegible] ipsius ludi eos non [illegible] gravat, quantum parate pecunie amissio ipsos gravaret.~~

De expedicione.

161. (~~147~~) (148) Item ~~quum~~ cum omnibus violencia sit [illegible] omnibus iuribus prohibita, exigit regia maiestati [illegible] re, ne transeuntes per vias ad domos ipsorum [de expedicione] vel in propriis [illegible] [illegible] [illegible] condicionis homines [illegible] [vel status] ~~[illegible]~~ in locis solitariis [illegible] [illegible] ferant ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, sed [illegible]

[nolentes autem vendere compelli non debeant vel [illegible]]

pro libito sue voluntatis. ||

De expedicione de eadem.

[70, b.

162. (149). Verum ~~quia~~ (eciam) guerrarum strepitus ex ~~inordinata~~ (moderatacia) milicia plus proprias terras quam alienas consueuerunt ex rapina indebite deserlare, ad succurrendum huic remedio conuenit statuere, quod transeuntes ad expedicionem in suis proprijs terris non plus pro sumptibus ipsorum et equorum recipiant, nisi moderatum pabulum aut victum ~~ipsorum~~, sine quo ~~alias~~ transitus ~~alias~~ haberi non posset. [ipsorum]

De probacione nobilitatis.

163. (~~149~~) (150) Statuimus, quod si quis inculpatus fuerit, quod non haberet ius militale, ~~ipse~~ (idem) duos seniores sue genologie ~~, alios~~ (ye post patrem) duos alterius genologie (ye) et tercios duos ~~ter~~ alterius ~~sic~~ genologie (ye tercie) ~~tunc producat~~ more consueto ad obtinendum suum ius militale producat.

de dote sororum per fratres.

164. (~~150~~) (151). Eciam statuimus, si quis militum aut nobilium de hoc seculo migrabit, habens filios ~~et~~ (vel) filias, tunc fratres suas sorores maritis tradant, dote eis assignata more consueto. Si autem filios non habuerit, sed filias, tunc filiabus omnes hereditates et || possessiones cedent paterne, et si fratres patrueles ipsas obtinere voluerint, tunc iusto ~~iusta~~ (consciencia) ipsorum predictas hereditates taxabunt, et a die taxacionis iam dicti fratres patrueles sororibus infra annum parata pecunia, secundum quod fuerint taxata, persoluere tenebuntur; et si in spacio unius anni solvere neglexerint, tunc filie hereditates perpetuo possidebunt. [71, a. [secundum]

De terminis magni debiti.

165. (152). [illegible] in gravi debito vice plerumque, utpote [illegible], CCC ~~[illegible]~~ aut plurimis pecuniis [illegible], tamen debitum [illegible] tempore [illegible] et [illegible] ne [illegible] ex gracia ~~[illegible]~~ statuimus, ~~[illegible]~~ ut VIII septimanis terminus [illegible], [illegible] de [illegible]; pro primo termino in III septimanas, pro [illegible] die VI septimane, pro [illegible] septimane. Tunc eciam, [illegible] ~~[illegible]~~ sit et citatur, [illegible] eodem ad iudicium se [illegible] [illegible] ad [illegible] ~~[illegible]~~, [illegible] contumacia citat. obtentis ||

[illegible]

~~[illegible]~~

~~(76) Contingit sepius quod dum Petrus citat Johannem, idem Johannes reus vel per se vel per suum responsalem, in primo et secundo termino facit et procurat dilacionem, in termino autem peremptorio, eisdem partibus assignato, Petrus actor per infirmitatem, aquarum inundacionem aut captivitatem aut similem causam petit in huius causa fieri dilacionem, parte adversa postulante, quod propter contumaciam actoris, cum sit peremptorius terminus, diffinitive iustificetur. Statuimus, quod in tali casu habita et recepta fide super huiusmodi impedimento, alius terminus partibus assignetur.~~

Alia constitucio. [71, b.

Constitucio edita per serenissimum principem dominum Wladislaum dei gracia regem Polonie supremumque principem Lythwanye etc. in Cracovia de anno Domini millesimo CCCC vicesimo super Paccatis pretium.

De fficticis allegacionibus.

Perversa consvetudo in transposicione terminorum colloquij generalis . . . . . qui termini colloquij generalis taliter in iudicijs terrarum in antea transponantur.

De dilacionibus terminorum

Statuimus, quod primus terminus per simplicem infirmitatem . . . . et in terminis particularibus semel per simplicem infirmitatem. Statuta in Wartha composita patent. || [72, a

Ista sunt statuta in Wartha per prelatos et barrones tocius regni Polonie edita sub anno Nativitatis domini M° CCCC° XXXIIII in vigilia Simonis et Iude apostolorum diebusque sequentibus eadem convencione solempni tocius regni celebrata, per serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie supremumque principem Lythwanye etc. confirmata ac approbata. [72, b.

(1) De divisione bonorum.

Ad abolendam dampnosam consvetudinem

(2) De divisionibus bonorum

Licet eciam antiquitus per antecessores.

i tak dalej idą artykuły statutu warckiego:

(3) De potestate constitucionis bonorum.

(4). [illegible] pabulum [illegible].
(5). De [illegible] [illegible],
(6). De [illegible] [illegible].
(7). [illegible] et [illegible] [illegible], et [illegible].
(8). De [illegible] [illegible].
(9). [illegible] [illegible] [illegible].
(10). De [illegible] [illegible]..
w kolumnie 19, [illegible].
(29) De [illegible] [illegible] [illegible] 103, a,
Explicit liber [illegible] iuris [illegible] CCCC [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] privilegia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
Następuje przywilej króla Kazimirza z ostrzeżeniami wydawczemi bez zakończenia, potem [90, a. statut piotrkowski króla Kazimirza zakończony na [95, a. potem
Finis adest operis mercedem posco laboris.

